

EESTI NSV
POLIITILISTE JA TEADUSALASTE
TEADMISTE LEVITAMISE ÜHING

H. ELENURM

MAJANDUSTEADUSTE KANDIDAAT

**JAGAMATU FOND
JA
SELLE KASUTAMINE
KOLHOOSIDES**

Nr. 11 (204)

EESTI RIIKLIK KIRJASTUS
TALLINN 1955

2/29316

204 II
EESTI NSV
POLIITILISTE JA TEADUSALASTE TEADMISTE LEVITAMISE ÜHING

H. ELENURM
MAJANDUSTEADUSTE KANDIDAAT

JAGAMATU FOND
JA
SELLE KASUTAMINE
KOLHOOSIDES

31205
UDOKYHHA
EESTI RIIKLIK KIRJASTUS
TALLINN 1955

*Koostatud Eesti NSV Teaduste Akadeemia
Majanduse Instituudi andmeil.*

2

Tartu Riikliku Ülikooli
Raamatukogu

29316

ARHIIVKOGU

EESSÕNA

Sotsialistlik põllumajandus lahendab käesoleval ajal tähtsat rahvamajanduslikku ülesannet — saavutada kõigi põllumajandusharude järsk tõus, kindlustades ühtlasi kogu kolhoositalurahvale kõrgem materiaalse heaolu tase. Erilist tähelepanu pööratakse sealjuures loomakasvatussaaduste tootmise suurendamisele.

Põllumajandusliku tootmise planeerimise uued alused, mis kehtestati NLKP Keskkomitee ja NSVL Ministrite Nõukogu 9. märtsi 1955. a. määrusega, andsid kolhoosidele piiramatud võimalused loova initsiatiivi arendamiseks eesmärgiga kiiresti edasi arendada oma majapidamist ja saavutada lähematel aastatel teravilja, liha, piima, villa, munade ja teiste põllumajandussaaduste tootmise tunduvalt suurenemist.

Põllumajanduse edasiarendamise ülesannete täitmisele mobiliseerivad partei ja valitsus suured jõud ja vahendid. Nõrgendamata oma tähelepanu rasketööstuse arendamisele, suurendab riik põllumajandusele antavat abi. Ühtlasi näitavad partei ja valitsus oma otsustes kätte tee tootmise järsu tõusu kindlustamiseks kolhoosides.

Loomakasvatussaaduste hulga suurendamiseks ning kolhooside ja kolhoosnikute naturaali ning rahaliste tulude tõstmiseks on vaja tunduvalt tõsta iga 100 hektari kohta toodetavat saaduste hulka ning vähendada samaaegselt kulutusi nende saaduste tootmiseks. Selle ülesande edukas lahendamine saab toimuda ainult tootmise intensiivistamise teel. Tootmise intensiivistamine tähendab tootmisvahendite mahutuste järjekindlat kasvu pindalaühiku kohta ja tootmise sellist organiseerimist, mis kindlustab põllumajandussaaduste hulga suurenemise toodanguühiku kohta tehtavate kulutuste samaaegsel vähenemisel.

Loomakasvatustoodangu ulatuslik tõus koos omahinna alandamisega on võimalik ainult otstarbekohase, mitmekülgse ja tugeva söödabaasi alusel. Et saavutada loomakasvatuse kõrget produktiivsust kohalike söötade baasil, on vaja senisest otstarbekohasemalt kasutada põllumajanduslikke kõlvikuid, on vaja tunduvalt tõsta põllul kasvatatavate söödakultuuride kogusaaki. Suurt tähelepanu on vaja omistada maisi kui kõrgeväärtusliku teravilja-silokultuuri kasvatamisele, sest mais võimaldab üheaegselt nii kohalike jõusöödaressursside kui ka silokoguste suurendamist. Korea haljassöötade koguste suurendamise tähtsaks reserviks on looduslike rohumaade kultuurseisundisse viimine, kõrge-saagiliste kultuurheina- ja karjamaade rajamine põhilise või pealtparanduse teel.

Söödabaasi igakülgse tugevdamise abinõude rakendamine on loomakasvatussaaduste tootmise intensiivistamise vältimatuks tingimuseks. Kuid selle kõrval on vaja hoolitseda ka karja pidamistingimuste parandamise eest. Kõrge produktiivsusega loomakasvatust saab edukalt arendada ainult nõuetele vastavate loomakasvatushoonetega. Seetõttu on vabariigi kolhoosides vaja ehitada uusi loomakasvatushooneid ja mehhaniseerida rohkesti tööjõudu nõudvad tööd farmides. Kõigi nende abinõude rakendamisel on võimalik suurendada karja arvu, eriti aga tõsta karja produktiivsust, mille tulemuseks on toodangu hulga suurenemine pindalaühiku kohta kulutuste samaaegsel vähenemisel toodanguühiku kohta, kolhooside jõukuse ning kolhoosnikute materiaalse heaolu taseme tõus.

Teatavasti toimub ühismajandi tootmise intensiivistamine kolhoosides kahe omandivormi alusel — üldrahvaliku ja kolhooslik-kooperatiivse omandivormi alusel. Kuna põhilised tootmisvahendid põllumajanduses on koondatud riigi kätte, siis ei ole kolhoosidel vajadust kulutada suuri summasid maa ostuks ja rentimiseks nagu kapitalistlikes maades, samuti pole neil tarvis teha suuri kulutusi traktorite, kombinide ja teiste suurte põllumajandusmasinate ostmiseks.

Tootmise intensiivistamine kolhoosides toimub seega traktorijaamade tehnika järjest ulatuslikuma rakendamise teel tootmisse. Et nõukogude riik pöörab järjest suuremat tähelepanu kolhooside materiaal-tehnilise baasi tugevdamisele, nähtub põllutööde mehhaniseerimise ulatuse kiirest tõusust. Nii tegid NSV Liidu traktorijaamad 1954. aastal 75 miljoni hektari võrra rohkem põllumajanduslikke töid (ümber arves-

tatud pehmekünnile) kui 1953. a. Eesti NSV kolhoosides teostasid traktorijaamad 1954. aastal 130 tuh. hektari võrra rohkem töid (ümber arvestatud pehmekünnile) kui 1953. aastal.

Kuigi otsustav osa tootmise intensiivistamisel ja põllumajandussaaduste hulga suurendamisel kuulub traktorijaamadele, on tähtis koht tootmise järsu tõusu kindlustamisel samuti ka kolhoosi oma tootmisbaasil. Eriti silmapaistev on kolhoosi omavahendite tähtsus loomakasvatussaaduste tootmise suurendamisel, sest söödabaasi tugevdamine ja nõuetele vastavate loomakasvatushoonete ehitamine ning nende mehhaniseerimine eeldab ulatuslike kapitaalvahetuste tegemist kolhoosis. Selleks et kiiresti tõsta loomakasvatussaaduste tootmise taset ning vähendada tööjõuvajadust ja kulutusi nende tootmisel, on kolhoosides vaja järjekindlalt suunata vahendeid tootmisbaasi tugevdamiseks ja hoolitseda vahendite ökonoomse kasutamise eest.

Mida rohkem pööratakse kolhoosis tähelepanu tootmisbaasi tugevdamisele, seda kiirem on ühismajandi areng, seda suuremaks kujunevad kolhooside naturaalsed ja rahalised tulud ja kolhoosnikute normipäevatasu. Samaaegselt võimaldab uute hoonete eksploatatsiooni andmine ning tootmise mehhaniseerimine oluliselt parandada kolhoosniku töötingimusi ning kergendada tema tööd.

Kuivõrd jagamatu fondi suurendamisest ja tugevdamisest sõltub kolhoosi ühismajandi arendamise ja kolhoosnikute materiaalse heaolu tase, siis on jagamatu fondi moodustamisel ja tema otstarbeka kasutamise küsimusel Eesti NSV kolhoosides põhiline tähtsus.

JAGAMATU FOND JA SELLE MOODUSTAMISE ALLIKAD KOLHOOSIS

Oma tootmistegevuseks vajavad kolhoosid tootmisvahendeid. Tootmisvahendid jagatakse sõltuvalt sellest osast, mida nad täidavad kolhoosi tootmistegevuses, põhi- ja käibevahenditeks. Iga kolhoosi kasutuses peavad olema ennekoike tootmise põhivahendid. Kolhoosides kuuluvad tootmise põhivahendite hulka ehitised, sisseseaded, masinad ja riistad, töö- ja produktiivkari, transpordivahendid, melioratsiooniseadmed ja istandused.

Eesti NSV kolhoosides moodustavad põhilise osa tootmise põhivahenditest hooned ja ehitised ning töö- ja produktiivkari. Nii hõlmavad ehitised ja hooned põhivahendite väärtusest üle 50%, töö- ja produktiivkari ligi 30%, põllutöömashinad, inventar ja seadmed üle 10% ning transpordivahendid 9%. Sealjuures osutavad põhivahenditest kiiret kasvu hooned ja ehitised ning inventar ja seadmed. Tööloomade ja põllutöömashinate osatähtsus kolhoosi põhivahendites aga väheneb seoses traktorijaamade tehnika järjest kasvava rakendamisega kolhoositootmises.

Tootmise põhivahendite tähtsus kolhoosi majanduslikus tegevuses on suur. Koos traktorijaamade võimsa tehnikaga moodustavad nad kolhoosi tootmistegevuse aluse. Mida paremini on kolhoos varustatud tootmise põhivahenditega ja mida täiuslikumad ning kvaliteetsemad need on, seda rohkem on kolhoosil võimalusi temale kinnistatud maa täielikumaks kasutamiseks ning toodangu hulga suurendamiseks pindalaühiku kohta. Iga kolhoosi juhatuse esmaseks ülesandeks on hoolitseda tootmise põhivahendite suurendamise ja nende vahendite otstarbeka kasutamise eest, sest see on tööviljakuse tõstmise ja naturaali ning rahaliste tulude suurenemise tähtsaimaks tingimuseks.

Selleks ühiskondlikuks fondiks, mis hõlmab valdava osa tootmise põhivahendeid kolhoosis ning väljendab ühismajandi tootmisbaasi tugevust, on jagamatu fond.

Et jagamatu fond on kolhoosis laiendatud taastootmise põhiallikaks, siis on tal juhtiv koht kolhoosi ühiskondlike fondide hulgas. Jagamatu fondi põhiülesandeks on ühismajandi tootmisbaasi tugevdamine ja laiendamine. Selle kõrval on jagamatu fondi ülesandeks ka kultuuri-heaolu asutuste, nagu klubide, lasteaedade, raamatukogude jm. ehitamine ja täiustamine kolhoosis. Kuna põllumajandusliku artelli põhikiri ei näe ette erilise amortisatsioonifondi moodustamist, siis ei ole jagamatu fondi ülesandeks mitte üksnes põhifondide laiendamine, s. o. uute hoonete ehitamine, uute mehhanismide soetamine jne., vaid ka nende kapitaalremondi kindlustamine.

Jagamatu fondi põhiallikateks on: kolhoosnike sisseastumismaksud, $\frac{1}{4}$ — $\frac{1}{2}$ tootmisvahendite ühendamisel loodud ühistatud vara maksumusest, iga-aastased eraldamised rahalistest tuludest, kolhoosi poolt üleskasvatatud loomade maksumus, säästud ehitustes ja kolhoosi vajadusteks valmistatud tootmisvahendeis, tasuta saadud vara ja vahendid, panga poolt kolhoosi kasuks arvestatud protsendid kapitaalmahutuste arvelt ja teised sama sihitusega allikad.

Jagamatu fondi ei või kasutada muudeks otstarveteks kui need, mis on põllumajandusliku artelli põhikirjas ette nähtud. Jagamatu fondi summad ei kuulu jaotamisele normipäevade eest ega tagastamisele kolhoosnikutele nende lahkumisel põllumajanduslikust artellist.

Kolhoosnike osamaksudeks arvati $\frac{1}{2}$ — $\frac{3}{4}$ kolhoosi liikmete ühistatud vara maksumusest. Erinevalt jagamatu fondi vahendeist, mis on ette nähtud kapitaalvahetusteks, kuuluvad osamaksud tagastamisele kolhoosnikutele rahas, kui nad kolhoosist lahkuvad. Väljamaksmine teostub tavaliselt pärast majandusaasta lõppu.

Kolhoosikorra algaastail olid jagamatu fondi moodustamise lähteallikateks kolhoosnike sisseastumismaksud ja tootmisvahendite vabatahtlik ühendamine. Sisseastumismaksu suurus oli 20—40 rubla perelt. Vastavalt põllumajandusliku artelli põhikirja punktile nr. 10 kuulus ühistatud varast $\frac{1}{4}$ — $\frac{1}{2}$ artelli jagamatusse fondi. Kolhoosikorra arenemisega väheneb jagamatu fondi selle allika osatähtsus. Jagamatu fondi põhiliseks allikaks kujuneb kollektiivse tööga loodud akumulatsioon.

Jagamatu fondi kiire kasv on toimunud kõigepealt iga-aastaste eraldamiste teel kolhooside rahalistest tuludest, mis olid määratud põhivahendite taastamiseks ja uute põhivahendite soetamiseks. Eraldamisi jagamatusse fondi teostatakse põllumajandusliku artelli põhikirja punkti nr. 12 kohaselt vastavalt kolhoosi liikmete üldkoosoleku iga-aastasele otsusele, kuid mitte vähem kui 15% ja mitte rohkem kui 20% ulatuses rahalistest tuludest.

Tähtsaks jagamatu fondi suurenemise allikaks on säästetud ehitustes ja kolhoosi vajadusteks valmistatud põhivahendites. Teatavasti võtavad kolhoosnikud oma isikliku tööga osa tootmishoonete püstitamisest ning mõningate põhivahendite valmistamisest kolhoosile. Säästusumma, mis saadakse kolhoosnikute ehitustöödest osavõtu ning ehitusmaterjalide ratsionaalse kasutamise tulemusena, läheb täies ulatuses jagamatu fondi suurendamiseks.

Samuti on jagamatu fondi suurenemise allikaks akumulatsioon, mis saadakse karja juurdesünni ja juurdekasvu maksumuse arvel, välja arvatud kolhoosnikutele täiendava tasu korras väljaantud noorloomade maksumus. See arvestus põhineb kolhoosnikute tööpanustel ja savutustel ühiskarja üleskasvatamisel.

Peale eelnimetatu toimub jagamatu fondi suurenemine veel järgmiste allikate arvel: kolhoosidele tasuta antud vara ja vahendite ning valitsuse määruste alusel kustutatud laenude arvel, pikaajaliste kapitaalmahutuste laenude tasumise teel jooksvalt arvelt, loomade müügist saadud summade arvel, kui müügi eesmärgiks on asendada loomad väärtuslikumate ja tõuloomadega, ning panga poolt kolhoosi kasuks arvestatud protsentidena kapitaalmahutuste arvelt.

Jagamatu fondi moodustamise ja suurenemise allikad on valdavas osas ühismajandi kollektiivse töö tulemuseks. Seltsimees N. S. Hruštšov oma ettekandes NLKP Keskkomitee septembripleenumil (1953. a.) märkis, et kolhooside ühismajapidamise tugevnemisega suureneb nende rikkus, suurenevad kolhoosnikute rahalised ja naturaalsed tulud, ühtlasi suurenevad kiires tempos ka jagamatud fondid. Nii suurenesid jagamatud fondid NSV Liidus 1952. aasta alguseks 1940. aastaga võrreldes rohkem kui 2 korda, kusjuures suurenemise põhiallikaks olid eraldamised rahalistest tuludest. Käesoleval ajal ületab kollektiivse tööga loodud akumulatsioon kolhooside jagamatus fondis 90%. Eesti NSV-s,

kus kolhoosikord on noorem, moodustab kollektiivse tööga loodud akumulatsioon jagamatust fondist 50—60%, kusjuures tema osatähtsus tõuseb iga aastaga.

Tabel 1

Jagamatu fondi struktuur Harju rajooni kolhoosides 1950.—1954. a. (% koostisest)

Näitajad	1950. a.	1951. a.	1952. a.	1953. a.	1954. a.
1. Sisseastumismaksudest ja vara ühistamisest	49,5	42,2	34,5	30,1	26,2
2. Eraldatud rahalistest tuludest artelli põhikirja p. 12. alusel	17,2	22,8	29,7	33,9	39,8
3. Loomade juurdesünni ja juurdekasvu maksumuse arvestusest	5,7	8,7	9,6	9,9	8,5
4. Akumulatsioon ehitustes ja tootmisvahendites	0,6	1,8	3,3	4,0	5,5
5. Vara tasuta saamisest jm.	27,0	24,5	22,9	22,1	20,0
Kokku	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0

Nagu Harju rajooni kolhooside andmetest nähtub, toimus ajavahemikul 1950.—1954. a. jagamatu fondi selle osa tunduv kasv, mille moodustasid eraldamised rahalistest tuludest põllumajandusliku artelli põhikirja punkt 12. alusel, loomade juurdesünni ja juurdekasvu maksumus ning akumulatsioon kolhoosi ehitustes ja tootmisvahendites. Jagamatu fondi nimetatud allikate osatähtsus tõusis Harju rajooni kolhoosides 23,5%-lt 53,8%-le. Samaaegselt toimus jagamatu fondi teiste allikate märgatav vähenemine. Nii langes vara ühistamise ja sisseastumismaksude osatähtsus Harju rajooni kolhooside jagamatutes fondides 49,5%-lt—26,2%-le. Samuti vähenes muude allikate erikaal.

Eesti NSV eesrindlikes kolhoosides, kus osutatakse pidevat tähelepanu ühismajandi tugevdamisele, on jagamatu fondi kasv toimunud eriti kiires tempos.

Nagu juuresolevast tabelist nähtub, suurenes jagamatu fond Keila rajooni „Koidula” kolhoosis kahe aastaga 2,3

Tabel 2

Jagamatu fondi koostisosad ja kasv Keila rajooni „Koidula” kolhoosis
1951.—1953. a.

Näitajad	1951. a.		1953. a.		
	tuh. rbl.	% koostisest	tuh. rbl.	% koostisest	Kasv % (1951 = 100)
1. Sisseastumismaksudest ja vara ühistamisest	178,8	46,9	178,8	20,2	100
2. Eraldatud rahalistest tuludest põhikirja p. 12. alusel	123,8	32,5	314,2	35,5	254
3. Loomade juurdesünni ja juurdekasvu maksusest	25,2	6,6	37,7	4,3	150
4. Akumulatsioonist ehitustes ja tootmisvahenditeis	8,6	2,3	308,7	34,9	3589
5. Vara tasuta saamisest jm.	44,7	11,7	45,2	5,1	101
Kokku	381,1	100,0	884,6	100,0	232

korda. Suurenemine toimus eriti kiiresti eraldamiste arvel rahalistest tuludest ja akumulatsiooni arvel ehitustes ja teistes tootmisvahendites, samuti loomade juurdesünni ja juurdekasvu arvel. Eraldamiste kasv jagamatu fondi täienduseks põhines „Koidula” kolhoosi liikmete tööaktiivsusel ja sellest tulenevatel majandusliku tegevuse edusammudel, kusjuures tõusis pidevalt ka normipäevatasu, ulatudes 1953. aastal 6 rublani.

Tähelepann on kolhoosi saavutused jagamatu fondi suurendamisel akumulatsiooni arvel ehitustes. Rakendades kolhoosnikuid ehitustöödel ning osutades tähelepanu ehituste omahinna alandamisele, saavutas kolhoos selles osas jagamatu fondi kiire tõusu. Akumulatsioon ehitustes võimaldas „Koidula” kolhoosil suurendada jagamatut fondi kahe aastaga 300 tuh. rbl. võrra, kusjuures nimetatud allika osatähtsus jagamatus fondis ulatus 35%-ni. Võrdlusena olgu toodud, et keskmiselt ei ületanud akumulatsioon ehitustes ja teistes tootmisvahendites Keila rajooni kolhoosides 11,2% jagamatust fondist.

Loomakasvatuse arendamise edusammude tõttu tõusis ka akumulatsioon kariloomade juurdesünni ja juurdekasvu arvel „Koidula” kolhoosis kahe aastaga 50% võrra.

Kõik need tegurid võimaldasid „Koidula” kolhoosis saavutada jagamatu fondi kõrge taseme. Kolhoosil oli 1953. aastal iga 100 ha põllumajandusliku maa kohta 26,5 tuh. rbl. jagamatut fondi, seega üle kahe korra rohkem kui rajoonis keskmiselt.

Miks on siis vaja osutada erilist tähelepanu jagamatu fondi suurendamisele? Juba eespool oli rõhutatud, et jagamatu fondi suurendamisega luuakse tingimused tootmise intensiivistamiseks, ühismajandi tootmisvõimsuse kasvuks. Nagu eesrindlike kolhooside kogemused näitavad, sõltub toodangu suurendamise tempo ja rahaliste tulude kasv suurel määral jagamatu fondi ulatusest ja jagamatu fondi õigest kasutamisest. Mida rohkem on kolhoosil nõuetekohaseid loomakasvatushooneid, produktiivkarja ja teisi tootmise põhivahendeid, seda soodsamad on võimalused põllumajandussaaduste hulga suurendamiseks tööviljakuse tõstmise alusel. Koos sellega suureneb tunduvalt normipäevatasu.

Tabel 3

Tootmise põhinäitajad Harju rajooni kolhoosides 1953. a. seoses jagamatu fondi suurusega

Näitajad	Jagamatu fond 100 ha põllumajandusliku maa kohta	
	kuni 15 tuh. rbl.	üle 35 tuh. rbl.
1. Piimatoodang 100 ha põllumajandusliku maa kohta ts	82	192
2. Piimatoodang ühe töövõimelise töötaja kohta kg	227	314
3. Rahaline tulu kokku 100 ha põllumajandusliku maa kohta rbl.	12 900	48 000
4. Antud raha normipäevatasuks	1.40	4.45

Nagu eelnevast tabelist nähtub, on jagamatu fond seoses kolhoosi ja kolhoosnike naturaali- ja rahaliste tulude tõu-

suga. Nii oli Harju rajooni kolhooside andmetel suurema jagamatu fondi puhul piimatoodang 100 ha põllumajandusliku maa kohta 2,3 korda ja rahaline tulu ligi 3,7 korda kõrgem.

Rapla rajooni „Uue Elu”, Harju rajooni „Rahva Võidu”, „Nõukogude Armee”, Kose rajooni Lauristini-nimelise jt. kolhooside juhatused, asetades esikohale ühismajandi arengu, on suunanud järjekindlalt võimalikult rohkem materiaalseid, rahalisi ja tööjõuressursse tootmise põhivahendite laiendamiseks. Nii on kolhoos „Nõukogude Armee” Harju rajoonis pööranud pidevalt tõsist tähelepanu tootmisbaasi tugevdamisele. Kolhoos on ehitanud kaks uut avarat karjalautu, kanala ja kuivati; ehitamisel on sigala. Uhtlasi hoolitseb kolhoos ka söödabaasi tugevdamise ja tootmise mehhaniseerimise ning elektrifitseerimise eest.

Tootmisbaasi järjekindel ja kooskõlastatud arendamine võimaldas kolhoosil „Nõukogude Armee” 1953. ja 1954. aastal tunduvalt suurendada toodangu hulka 100 hektari maakõlvikute ja ühe töövõimelise kolhoosniku kohta. Selle tulemusena suurenesid rahalised tulud 1954. a. ligi 2 korda, võrreldes 1952. aastaga. Ühe normipäeva kohta maksti kolhoosis 1954. a. 8 rubla raha, peale selle teravilja ja teisi saadusi. Osutades kolhoosnike materiaalse huvitatuse tõstmise kõrval väärilist tähelepanu jagamatu fondi suurendamise küsimustele, on kõigis kolhoosides võimalik tootmise intensiivistamise teel tõsta tööviljakust ning suurendada kolhoosi ja kolhoosnike naturaali- ja rahalisi tulusid. See omakorda loob tingimused jagamatu fondi edasiseks kasvuks.

JAGAMATU FONDI RAHALISTE VAHENDITE SUURENDAMISE TEID KOLHOOSIDES

Jagamatu fondi rahalised vahendid on need, mis laekuvad hoonete, masinate, inventari ja teiste tootmisvahendite kulumise asendamiseks ning uute põhivahendite soetamiseks. Et jagamatu fondi rahalised vahendid on kapitaalvahetuste teostamise põhiallikaks, siis tuleb kolhoosides jagamatu fondi rahaliste vahendite suurendamisele osutada tõsist tähelepanu.

Jagamatu fondi rahalised vahendid kujunevad põhiliselt iga-aastaste eraldamiste teel rahalistest tuludest, mille ulatus määratakse kindlaks üldkoosoleku otsusega. Peale selle

tuleb jagamatu fondi rahaliste vahendite hulka arvata summad hobuste ja produktiivkarja müügist, kui müügi eesmärgiks on asendada loomad paremate või tõuloomadega. Mittevajaliku vara müügist saadud summad, hävinud vara ja loomade eest saadavad kindlustushüvitused, samuti rahalised tulud metsamajandusest, mis ületavad tehtavad kulu- tused, kuuluvad samuti kandmisele jagamatusse fondi. Jaga- matu fondi rahalisi vahendeid suurendavad ka kapitaal- mahutuste arvelt põllumajanduspangas arvestatavad prot- sendid 1,5% ulatuses. Kolhoosid, kes peavad kinni vabade vahendite hoidmise korrast kapitaal- mahutuste arvel, saavad protsentide näol suuri rahasummasid, mis on kapitaal- mahutuste teostamise täiendavaks allikaks.

Kolhooside juhatustel ja revisjonikomisjonidel tuleb jäl- gida, et kõik rahalised vahendid, mis kuuluvad jagamatusse fondi, ka tegelikult sinna arvatakse.

Jagamatu fondi rahalised vahendid, teenides tootmise intensiivistamise huve, kindlustavad kolhoosi ja kolhoosni- kute naturaal- ning rahaliste tulude tunduva tõusu. Ja vas- tupidi, kõrge tulukusega ühismajandis on olemas soodsad tingimused jagamatu fondi rahaliste vahendite järjekindlaks suurendamiseks ja kapitaal- mahutuste ulatuslikuks teosta- miseks.

Partei ja valitsuse poolt viimastel aastatel tarvitusele võe- tud abinõude rakendamise tulemusena kasvasid kolhooside rahalised tulud 1953. ja 1954. aastal tunduvalt. Nii said kol- hoosid ja kolhoosnikud NSV Liidus seoses kaubatoodangu kasvu ja varumis- ning kokkuostuhindade tõstmise tulemu- sena riigile müüdud toodangu eest 1954. aastal 25 miljardit rubla rohkem kui 1952. aastal, mis võimaldas eraldada jaga- matusse fondi ligi 4 miljardit rubla rohkem. Eesti NSV kol- hoosid said 1954. aastal üle 102 miljoni rubla rahalist tulu rohkem kui eelmisel aastal, millega omavahendid kapitaal- mahutusteks suurenesid üle 15 miljoni rubla võrra.

NLKP Keskkomitee jaanuaripleenumi otsuses märgitakse, et kolhoosidele on nüüd loodud kõik tingimused rahaliste tulude tõusuks. Kolhoosidel on praegu rohkem kui kunagi varem võimalus suurendada rahalisi tulusid ja eraldada summasid tootmise intensiivistamiseks.

Kuid ometi ei suurenenud rahalised tulud, samuti eralda- mised jagamatusse fondi mitte kõigis vabariigi kolhoosides. Eesti NSV-s leidub veel suurel arvil mahajäänud kolhoose, kes väheste rahaliste tulude tõttu ei ole suutelised oma-

vahendite arvel vajalikke kapitaal mahutusi teostama. Nii ei suudeta Harju rajooni „Arengu”, „Bolševiku” jt. kolhoosides madalate rahaliste tulude tõttu tootmisbaasi küllaldaselt tugevdada.

Nagu tõendab eesrindlike kolhooside tootmistegevuse analüüs, on kapitaal mahutuse summade suurendamise põhiteeks rahaliste tulude suurendamine kogu- ja kaubatoodangu tõstmise alusel. Need kolhoosid, kes pööravad tõsist tähelepanu taime- ja loomakasvatussaaduste tootmise suurendamisele, saavad 100 ha põllumajandusliku maa kohta mitu korda rohkem põllumajandussaadusi ja eraldavad suuremate rahaliste tulude tõttu jagamatusse fondi tunduvalt rohkem vahendeid kui mahajäänud kolhoosid, kus ei ole ära kasutatud olemasolevaid reserve toodangu tõstmiseks.

Tabel 4

Piima kaubatoodangu mõju jagamatusse fondi eraldamiste kasvule Harju rajooni kolhoosides

Näitajad	Piima kaubatoodang 100 ha põllumajandusliku maa kohta		
	kuni 60 ts	60—120 ts	üle 120 ts
1. Rahalised tulud:			
a) 100 ha põllumajandusliku maa kohta rbl.	14 200	16 600	37 900
b) kasv %-des	100	117	267
2. Eraldamised jagamatusse fondi:			
a) 100 ha põllumajandusliku maa kohta rbl.	2 200	2 600	6 200
b) kasv %-des	100	180	282
3. Antud raha normipäevatasuks:			
a) rbl.	1.30	1.73	4.24
b) kasv %-des	100	133	326

Tabelist nähtub, et kolhooside rühmas, kus piima kaubatoodang 100 ha põllumajandusliku maa kohta on kõrgem, kujunevad rahalised sissetulekud 100 ha põllumajandusliku maa kohta ligi 2,7 korda kõrgemaks ning eraldamised jaga-

matusse fondi üle 2,8 korra kõrgemaks kui kolhoosides, kus piima kaubatoodang on madal. Sealjuures on normipäevatasu kõrgemas rühmas ligi 3,3 korda kõrgem.

Piimakarjakasvatuse arendamise alusel on paljud kolhoosid saavutanud rahaliste tulude tähelepanitava kasvu. Nii suurenesid Türi rajooni Stalini-nimelise kolhoosi veisekasvatuse rahalised tulud kahe aastaga 630 tuh. rbl. võrra, võimaldades tunduvalt tõsta kapitaalmahutuste ulatust kolhoosis.

Tähtsaks tootmisharuks, mille arendamisega on võimalik saavutada rahaliste tulude ja koos sellega jagamatu fondi vahendite kiiret kasvu, on seakasvatus. Nii andis seakasvatus Rapla rajooni kolhoosis „Uus Elu” 1953. aastal üle 720 tuh. rbl. tulu, ehk 3 korda rohkem kui 1950. a., võimaldades suurendada eraldamisi jagamatusse fondi aastas ligi 80 tuh. rbl. võrra.

Tähelepanitavaid rahalisi tulusid võimaldab ka otstarbekalt organiseeritud linnukasvatus, nagu tõendavad Kose rajooni „Sotsialismi Tee” jt. kolhooside kogemused.

Nagu uurimused näitavad, võimaldab täiendavate tootmisharude ja abiharude organiseerimine saada väikeste kulude juures suurt majanduslikku efekti. Kolhoosid aga ei pööra veel küllaldaselt tähelepanu nende tootmisharude väljaarendamisele, milleks neil on kõige sobivamad tingimused. Nii on kõrge kaubalisusega ja suure tulukusega tootmisharuks, eriti linnalähedastes rajoonides, köögiviljakasvatus. Seda tõendab asjaolu, et kolhoosid, kes arendavad köögiviljakasvatust, nagu näiteks Harju rajooni „Tuleviku” ja Mitšurini-nimeline, Jõhvi rajooni Kirovi-nimeline jt. kolhoosid, saavad köögiviljakasvatusest suuri rahalisi tulusid, mis võimaldab kiiresti suurendada jagamatut fondi ja anda väärilist tasu normipäeva eest.

Vabariigi lõunarajoonides on rahaliste tulude ja jagamatu fondi rahaliste vahendite suurendamise tähtsaks reserviks linakasvatuse kui suure tulukusega majapidamisharu väljaarendamine. Nii saadi Põlva rajooni Stalini-nimelises kolhoosis 42,5 hektari suuruselt linakülvipindalalt riigile müüdud linatoodangu eest 451,6 tuh. rbl. tulu, mille arvel suurenesid eraldamised jagamatusse fondi; ühtlasi kujunes kõrgeks ka normipäevatasu.

Kasutades kõiki võimalusi rahaliste tulude suurendamiseks, loovad kolhoosid vajalikud tingimused ühismajandi edasiseks intensiivseks väljaarendamiseks.

Rahaliste tulude suurendamise kui kapitaalvahutuse summade kasvu põhireserve kõrval sõltub jagamatusse fondi eraldamiste suurus eraldamise protsendi tasemest. Teatavasti on põllumajandusliku artelli põhikirjas eraldamiste määraks ette nähtud 15—20%, sõltuvalt artelli liikmete üldkoosoleku otsusest. Eraldusprotsendi kindlaksmääramisel tuleb lähtuda vastavalt põhikirjale iga kolhoosi konkreetsetest vajadustest ja reaalsetest jagamatu fondi täiendamise võimalustest.

Et rahaliste tulude suurenemisega väheneb kulutuste otstarbeka teostamise korral reeglipäraselt tootmiskulude ja maksude osa rahalistes tuludes, siis on võimalik selle arvel tõsta nii jagamatusse fondi eraldamise protsenti kui ka normipäevatasuks minevat rahaliste vahendite osa. Nagu vastav analüüs näitab, on Harju rajooni majanduslikult tugevates kolhoosides tehtud jagamatusse fondi eraldamisi 16,6% ulatuses rahalistest tuludest, mahajäänud kolhooside rühmas aga 15,4% ulatuses. Samal ajal on normipäevatasu eesrindlikes kolhoosides, vaatamata kõrgemale eraldusmäärale, tunduvalt kõrgem. Näiteks Harju rajooni „Rahva Võidu“ kolhoosis laekub 1% võrra kõrgema eraldamisprotsendi tõttu jagamatusse fondi aastas keskmiselt 25 tuh. rbl. rohkem vahendeid. Sealjuures moodustas normipäevatasu kolhoosis 1954. a. 11 rbl. 40 kop. raha, 1,7 kg teravilja, 3 kg kartuleid ja teisi saadusi.

Samal ajal ei saa pidada otstarbekaks tõsta eraldamisprotsenti neis kolhoosides, kus rahalised tulused saadakse vähe ja kus normipäeva rahaline tasu on madal. Eraldamisprotsendi määramisel tuleb juhinduda kolhoosi ühismajandi ja kolhoosnikute isiklike huvide kooskõlastamisest. Eraldamiste suurendamine jagamatu fondi täiendamiseks kulunud tootmisvahendite taastamise ja tootmisvahendite laiendamise otstarbel ei tohi kahjustada kolhoosnikute normipäevatasu. Kuid tavaliselt ei seisa küsimus mitte jagamatusse fondi eraldamiste kõrges protsendis, vaid hoopis rahaliste tulude vähesuses, selles, et kolhooside juhatused teostavad ülemäära suuri tootmiskulutusi, mille tulemusena rahalised tulused normipäevadele jaotamiseks jääb vähe.

Harju rajooni „Nõukogude Armeed“ ja Sommerlingi-nimeline kolhoos on mõlemad kõrgelt arenenud loomakasvatusega kolhoosid, kus rahaliste tulude tase 100 ha põllumajandusliku maa kohta ulatub üle 50 tuh. rbl. Kuid normipäevadele eraldab „Nõukogude Armeed“ kolhoos märksa rohkem

vahendeid, samuti on siin kõrgem jagamatusse fondi eraldatud vahendite summa. Analüüsidest selle põhjusi, näeme, et „Nõukogude Armeed“ kolhoos pööras rohkem tähelepanu kulutuste ostarbekale teostamisele. Tootmiskulutusteks kulutas „Nõukogude Armeed“ kolhoos $\frac{1}{4}$ rahalistest tuludest. Sommerlingi-nimelises kolhoosis, kus esines kulude ülepaisutatust jooksva remondi ja väljastpoolt palgatud tööjõu osas, ulatus tootmiskulude erikaal kuludes 37,2%-ni, mille arvel vähenes normipäevadele jaotatavate vahendite hulk.

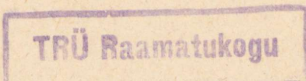
Mahajäänud kolhoosides on olukord veelgi halvem. Nii ei ületa paljude kolhooside rahalised tulud 300—400 tuh. rbl. kolhoosi kohta, kusjuures tootmiskulutusi teostavad need kolhoosid kuni 50% ulatuses rahalistest tuludest. On arusaadav, et madal normipäevatasu nendes kolhoosides on põhjustatud rahaliste tulude vähesusest ja tootmiskulude kõrgest erikaalust.

Eeltoodust nähtub, et rahaliste tulude tõstmise ja kokkuhoiurežiimi rakendamisele on vaja kolhoosides osutada tõsist tähelepanu, sest sellest sõltub ühismajandi edasine areng ja kolhoosnikute materiaalse heaolu tase. Uus põllumajanduse planeerimise kord avab kolhoosidele laialdase initsiatiivivõimaluse abinõude rakendamiseks toodangu hulga tõstmiseks töö ja vahendite kõige väiksemate kulutuste puhul. Selleks on aga vaja õigesti arvestada kõiki looduslikke ja majanduslikke tingimusi ja tootmisharude majanduslikku efektiivsust, et saavutada rahaliste tulude tõus vähimate kulutustega.

Hoolitsedes rahaliste tulude igakülgse suurendamise ja kokkuhoiurežiimi teostamise eest kulutustes, on kindlustatud nii kolhoosnikute materiaalse huvitatuse tõus töötulemuste vastu kui ka kolhoosi ühismajandi intensiivne arendamine jagamatu fondi arvel.

KAPITAALMAHUTUSTE TEOSTAMISEST KOLHOOSIDES

Jagamatu fondi rahalised vahendid suunatakse kolhoosides kapitaalmahutuste teostamiseks. Sealjuures osutub kapitaalmahutuste ostarbekas ja plaanipärane kasutamine ühismajandi tugevdamise ja kolhoosnikute materiaalse heaolu tõstmise oluliseks tingimuseks.

NLKP Keskkomitee pleenumil 31. jaanuaril 1955. a. vastuvõetud otsuse kohaselt peavad kolhooside kapitaal-mahutused esimeses järjekorras olema suunatud sellele, et tõsta kolhooside majapidamise taset, muuta see suurt tulu andvaks.

Eesti NSV-s on kolhoosikorra tingimustes tehtud suurt tööd tootmis- ja majapidamishoonete ehitamise, maaparanduse ja teiste kapitaalkulutuste osas. Eriti avardusid võimalused kapitaalmahutuste teostamiseks kolhooside ühinemise tulemusena. Suurtel kolhoosidel on võimalik kiiremini koguda vahendeid kapitaalmahutusteks, ühtlasi neid vahendeid ka efektiivsemalt kasutada.

Et kõrge intensiivsusega loomakasvatust saab arendada ainult tugeva söödabaasi ja eeskujulike loomakasvatushoonete olemasolu korral, siis suunavad vabariigi kolhoosid jagamatu fondi summasid eeskätt nendeks otstarveteks. Vabariigi kolhoosides on ehitatud ja eksploatatsiooni antud üle 400 uue loomakasvatushoone ja üle 300 lindla. Endiste hoonete baasil on ümber ehitatud üle 3000 loomakasvatushoone ja üle 800 lindla.

Paralleelselt ehitustegevusega on Eesti NSV kolhoosid teostanud tuhandete hektarite ulatuses maaparandustöid ning soetanud uut põllumajanduslikku inventari ja seadmeid. Kõik see tugevdas kolhooside tootmisbaasi ja lõi tingimused toodangu kiireks tõusuks.

NLKP Keskkomitee jaanuaripleenumi otsuses „Loomakasvatuse tootmise suurendamisest” rõhutatakse vajadust suunata kapitaalmahutusi eriti loomakasvatushoonete ja silohoidlate ehitamiseks ning söödabaasi tugevdamiseks. Vajadus silohoidlate järele suureneb kolhoosides eriti maisi tootmise laienemisega. Silohoidlate ehitamine osutub üheks põhiliseks eeltingimuseks ühiskarja kindlustamiseks kõrgekvaliteedilise söödaga.

Kapitaalmahutused peavad juba lähematel aastatel kindlustama söötade tootmise tunduva suurenemise ja karja pidamistingimuste paranemise. Sealjuures peavad kapitaalmahutused olema suunatud tootmisprotsesside ulatuslikule mehhaniseerimisele ja elektrifitseerimisele, et vabastada kolhoosnikud palju jõukulu nõudvate tööde tegemisest ning vähendada tööjõu vajadust ja kulutusi loomakasvatussaaduste tootmisel.

Linnade ja keskuste lähedastes piirkondades tuleb kapitaalmahutusi senisest rohkem suunata ka kasvuhoone-lava-

majanduse väljaarendamisele, et varustada linnade elanikkonda varase köögiviljaga ning suurendada kolhooside rahalisi tulusid. Samuti tuleb kolhoosides sõltuvalt konkreetsetest tingimustest rohkem tähelepanu pöörata kartuli-, juur- ja köögiviljahoidlate, küünide, kuivatite ja teiste majapidamishoonete ehitamisele.

Vaatlused näitavad, et viimaste aastate jooksul on Eesti NSV kolhooside kapitaalvahetuste struktuuris toimunud suuri muudatusi. Kui veel 1951. aastal kapitaalvahetuste suunamine uusehitusteks oli vähe ulatuslik, moodustades ainult 26,5%, siis 1953. a. tõusis kapitaalehitustööde osatähtsus kapitaalvahetustes peaaegu kõigis rajoonides 40—50%-ni, ulatudes üksikutes rajoonides isegi 60—70%-ni. Samuti osutasid kiiret tõusu maaparandusse ja inventari ning seadmete ostuks suunatavad kapitaalvahetused, kuna samal ajal kulutused produktiivkarja ostuks vähenesid 29%-lt 4%-le. Need muudatused on täiesti seaduspärase, kuivõrd nad vastavad kolhooside edasise arendamise nõuetele.

Kolhoositootmise praegusel etapil saab ühiskarja edasine areng toimuda põhiliselt juba oma karja taastootmise baasil. Kapitaalvahetusi teostavad kolhoosid peamiselt karja kvaliteedi parandamiseks ja uute loomakasyatusharude organiseerimiseks. Eesrindlikes kolhoosides, nagu Harju rajooni „Rahva Võidu” ja Rapla rajooni „Uue Elu” kolhoosides, ei ületa produktiivkarja ostuks kulutatud vahendite osatähtsus kapitaalvahetustes 2—3%. Kuid siiski leidub meil veel ka selliseid kolhoose, kes ostavad suurel hulgal loomi, jättes kasutamata võimalused karja arvu suurendamiseks oma majandi baasil.

Näiteks Rapla rajooni „Lembitu”, „Partisani”, „Võidu” jt. kolhoosides kulutati ajavahemikul 1951.—1953. a. produktiivloomade soetamiseks keskmiselt 130—140 tuh. rbl. kolhoosi kohta. Üksnes 1953. a. kasutasid kolhoosid üle poole jagamatu fondi rahalistest vahenditest produktiivloomade soetamiseks, jättes samal ajal kasutamata võimalused loomade arvu suurendamiseks olemasoleva karja baasil. Sellele väärre praktikale juhiti tähelepanu ka NLKP Keskkomitee septembripleenumi otsustes, kus märgitakse, et selle asemel, et organiseerida töid farmides ühisloomade taastootmise alal, jätkavad paljud kolhoosid loomade massilist kokkuostmist kolhoosnikutelt.

Suurte summade kasutamine produktiivkarja ostuks ei

ole otstarbekas eriti nõrga söödabaasi ja halbade pidamistingimuste korral. Nii ei toonud suurearvuline loomade ostmine eespool nimetatud kolhoosides, nagu oleks võinud oodata, endaga kaasa karja produktiivsuse tõusu, vaid hoopis languse, sest söödabaasi küsimus jäi kolhoosides samal ajal lahendamata.

Mitte õigesti aru saades uuest põllumajanduse planeerimise korrast, nägid mõned kolhoosid isegi 1955. aasta tootmisplaanides ette suureulatuslikke loomade oste. Nii oli Rapla rajooni „Partisani” kolhoosi 1955. a. tootmisplaanis, vaatamata kolhoosnikute vastuseisule, ette nähtud osta üle 30 lehma ja 60 vasika, arvesse võtmata sellise ostu ebamajanduslikkust.

Eesti NSV eesrindlikes kolhoosides, kus ühismajandi arendamisel on saavutatud suurt edu, on kapitaal mahutuste ulatus märksa suurem ja vahendite kasutamine efektiivsem kui majanduslikult vähem arenenud kolhoosides. Nii tuleb Harju rajooni majanduslikult tugevates kolhoosides 100 ha põllumajandusliku maa kohta 2 korda rohkem kapitaal mahutusi kui mahajäänud kolhoosides, kusjuures tootmishoonete püstitamiseks suunavad paremad kolhoosid 100 ha põllumajandusliku maa kohta ligi 2 korda rohkem vahendeid, maaparandustöödeks koguni 6 korda rohkem vahendeid, produktiivloomade ostuks aga kulutavad nad 2 korda vähem vahendeid kui mahajäänud kolhoosid. Siit tuleneb otsene järeldus, et eesrindlikud kolhoosid pööravad rohkem tähelepanu kapitaal mahutuste kooskõlastatud teostamisele, vahendite suunamisele karja pidamistingimuste parandamisele ja söödabaasi tugevdamisele, mis võimaldab kõige kiiremini tõsta loomakasvatustoodangu taset.

Suunates jagamatu fondi vahendeid kolhoosi tootmise peamiste harude intensiivsele ja kooskõlastatud väljaarendamisele, saavutavad kolhoosid ühismajandi arendamisel suurt edu. Jagamatu fondi vahendite kooskõlastatud suunamine tootmisbaasi kompleksseks arendamiseks ja kolhoositootmise järjekindlaks intensiivistamiseks võimaldab saada pindalaühiku kohta järjest rohkem toodangut, mis on aluseks kolhooside majanduslikule tugevdamisele ja kolhoosnikute normipäevatasu suurenemisele. Esmajärguliste tootmisülesannete lahendamisega ja kolhooside ühismajapidamise kindlustamisega avanevad võimalused suunata järjest rohkem vahendeid ka ühiskondlike ja kultuurhariduslike ehituste — lasteaedade, lastesõimede, sööklate,

klubide jt. rajamiseks ja kolhoosiasulate heakorrastamiseks, mis on tähtsaks tingimuseks kolhoosnikute materiaalse heaolu ja kultuuritaseme tõstmisel.

Kapitaalmahutuste teostamisel on kolhoosidele suureks abiks riiklik krediidisüsteem. Krediit võimaldab tootmise intensiivistamist läbi viia kiirema tempoga, võimaldades kiiremini kasutusele võtta uusi tootmishooneid ja teisi põhi- vahendeid. Krediidi abil suudavad kolhoosid arendada ühismajandit hoopis ulatuslikumalt kui see oleks võimalik üksnes omavahendite arvel. Et laenu tagasimaksmine toimub jooksvatest rahalistest tuludest, siis suureneb jagamatu fond krediidi kasutamisel kiirendatud tempos.

Krediidi osa Eesti NSV kolhooside kapitaalmahutuste allikates ulatub üle 25%. Seoses rahaliste tulude suurenemisega toimub omavahendite laiaulatuslikum kasutamine kapitaalmahutusteks. Nii suurenesid omavahendid kapitaalmahutusteks 1954. aastal 1951. aastaga võrreldes 37% võrra. Samal ajal kasvas tunduvalt ka kolhoosidele antava krediidi maht.

Vastavalt NSV Liidu Rahandusministeeriumi korraldusele 28. veebr. 1955. a. on krediteerimise korras tehtud rida parandusi, mis soodustavad krediidi kasutamist. Krediiti antakse vastavuses tulude-kulude eelarvega ning tootmis- plaaniga, lähtudes kolhoosi finantsseisundist. Krediiti võivad kolhoosid saada osaliselt või kogu eelseisva kulusumma ulatuses, vastavalt sellele, milline on kolhoosi omavahendite seisukord. Sealjuures võivad kolhoosid krediiti saada ka enne tulude-kulude eelarve kinnitamist üldkoosoleku poolt.

Vastavalt partei ja valitsuse poolt tarvitusele võetud abinõudele tuleb krediiti võimaldada eeskätt neile kolhoosidele, kes üksnes omavahendite arvel ei ole võimelised edukalt teostama vajalikke kapitaalmahutusi. Sealjuures on aga nõudeks, et kolhoosid peaksid omavahendite kasutamisel kinni ettenähtud korrast ning ei laseks tekkida möödunud tähtpäevaga võlgnevusi. Ajutiste majanduslike raskuste puhul võib rajooni täitevkomitee ja ministrite nõukogu otsusel laenu tasumise, samuti ka jagamatusse fondi kapitaalmahutuste arvele sissemaksamise tähtaega pikendada. Kõik need abinõud aitavad kaasa kolhoosimajanduse tugev- nemiseks.

Vabariigi paljude kolhooside kogemused tõestavad, et krediidi kasutamine kapitaalmahutustes võimaldab saavutada kolhoositootmises järsku tõusu. Näiteks Harju rajooni

„Tuleviku” kolhoos, kes alles aasta tagasi kuulus mahajäänud kolhooside hulka, saavutas krediidi oskusliku kasutamise tulemusena tunduvalt edusamme. Ehitanud krediidi abil 4 kuuga valmis 900 m² suuruse kasvuhoonetebloki, rakendas kolhoos selle kohe tootmisse ja sai kasvuhoonetest juba samal aastal tähelepandavat rahalist tulu.

Nagu vastavad uurimused näitavad, annab krediidi kasutamine eriti häid tulemusi siis, kui krediidi kõrval kasutatakse ära kõik omavahendite mobiliseerimise allikad. Nii võimaldas oma- ja laenatud vahendite otstarbekas rakendamine Harju rajooni „Nõukogude Armee” kolhoosis tunduvalt tugevdada tootmisbaasi. Selle tulemuseks oli naturaalse ja rahaliste tulude märgatav tõus. On tähelepandav, et krediiti kasutas nimetatud kolhoos 1953. ja 1954. aastal juba märksa vähemas ulatuses kui eelmistel aastatel, kuigi kapitaalmahutuste ulatus kolhoosis pidevalt suurenes. See näitab, et kolhoosis olid loodud tingimused tootmise edasiseks tõusuks juba põhiliselt omavahendite arvel.

Seltsimees N. S. Hruštšov oma ettekandes NLKP Keskkomitee jaanuaripleenumil rõhutas, et ei oleks õige ehitada kolhoosides ainult riiklike krediitide arvel. Kolhoosides on vaja paremini kasutada omavahendeid, kasutades krediiti vajaduse korral omavahendite täienduseks.

Kuid mitte kõigi kolhooside juhatused ei pööra tähelepanu omavahendite ja krediidi otstarbekale kasutamisele tootmise intensiivistamiseks. Nii mõneski kolhoosis kasutatakse krediiti praktiliselt omavahendite asendamiseks, selle asemel et võidelda omavahendite mobiliseerimise eest. Alguse saab selline väärtpraktika juba kapitaalmahutuste plaanist.

Kapitaalmahutuste õige planeerimine on omavahendite ja krediidi õige kooskõlastamise, samuti kapitaalmahutuse summade otstarbeka kasutamise tähtsaks tingimuseks. Kapitaalmahutuste õige planeerimine ei loo tingimusi üksnes vahendite kooskõlastatud kasutamiseks, vaid ka akumulatsiooni kiireks kasvuks.

Kolhooside kapitaalmahutuste plaanides ja eelarvetes tuleb hoolikalt välja arvestada kõik kulud, nähes ette juhtivate tootmisharude esmased vajadused, s. o. vajadused maaparanduseks ja ehitustegevuseks, samuti masinate, karja ja teiste tootmisvahendite ostuks ning kapitaalremondiks. Vajaduste katmiseks tuleb arvesse võtta kõik võimalikud omavahendid ning sellest lähtudes tõepärane vajadus krediidi saamiseks. Suurendatud krediidivajaduste

planeerimisest tuleb hoiduda, sest see ei kindlusta omavahendite otstarbekat rakendamist.

Arvestades kapitaalvahutuste üksikute tööde ja ostude ning kätteallikate — omavahendite ja krediidi — planeerimisel majapidamise tegelikke vajadusi ja võimalusi, loovad kolhoosid juba kapitaalvahutuste planeerimise käigus tingimused kapitaalvahutuste edukaks teostamiseks ja jagamatu fondi õigeks kasutamiseks.

KAPITAALVAHUTUSE SUMMASID TULEB SUUNATA SÖÖDABAASI TUGEVDAMISELE

Põllumajandussaaduste tootmise tõusu põhitingimuseks Eesti NSV kolhoosides on söödabaasi tugevdamine. See toimub ühelt poolt põllul kasvatatavate söödakultuuride kogusaagi tõstmise, teiselt poolt väheproduktiivsete rohumaade kultuurseisundisse viimise teel. NLKP Keskkomitee jaanuaripleenumi otsuses rõhutatakse vajadust organiseerida laias ulatuses heina- ja karjamaade parandamist, et järsult tõsta nende produktiivsust ja viia need heina mehhaaniseeritud koristamiseks kõlblikku seisukorda.

Eesti NSV kolhooside loomakasvatuse vajaduste rahuldamise seisukohalt on maaparandustööde tegemisel erakordne tähtsus. Teatavasti on meie kolhooside kari võimeline andma hoopis kõrgemat toodangut kui ta praegu annab. Looduslikud madala produktiivsusega karja- ja heinamaad aga ei võimalda karja söödatarvet rahuldada ega toodangu taset kiiresti tõsta. Nii katavad looduslikud karjamaad ümarguselt ainult 30—40% kolhooside karja suvisest söödavajadusest. Maaparandustööde tegemise ja nende pindalade kultuurseisundisse viimisega on samadelt karjamaadelt võimalik saada 5—10 korda, heinamaadelt 4—8 korda kõrgemat saaki. Sealjuures on õige agrotehnika rakendamisel võimalik kultuurrohumaid kasutada pidevalt 15—20 aastat ja enam ilma edasiste ulatuslike kapitaalkulutusteta.

NLKP Keskkomitee jaanuaripleenumi otsuses rõhutatakse vajadust järsult vähendada tööjõu ja rahalisi kulutusi loomakasvatussaaduste tootmisel. Pleenum pidas vajalikuks selliste söödakultuuride kasvatamist, mis antud looduslikes ja majanduslikes tingimustes võimaldavad suuri saake ja annavad hektari kohta kõige suuremal hulgal toitaineid.

Kontsentreeritud ja mahlakate söötade tootmine peab suurenema eeskätt maisikasvatuse laiendamise arvel. Selle kõrval on vaja rohkem tähelepanu osutada suvise sööda baasi põhilüli — kultuurkarjamaade organiseerimisele, sest eesrindlike majandite kogemustel võimaldavad kultuurkarjamaad toota sööta teistest kultuuridest madalama omahinnaga.

Et toota sööta vähemate kulutustega ning vabastada tööjõudu teistele töödele, on Eesti NSV kolhoosides vaja kasutada senisest palju rohkem kapitaalmahutusi maaparandustöödeks, eeskätt kultuurkarjamaade ja -heinamaade rajamiseks. Selleks on vaja läbi viia ulatuslikke töid maade kuivendamise, võsast puhastamise, juurimise jne. alal.

Eesrindlikes kolhoosides, näiteks Harju rajooni „Rahva Võidu”, Loxsa rajooni Stalini-nimelises, Rapla rajooni „Uue Elu” jt. kolhoosides, pööratakse aasta-aastalt suuremat tähelepanu maaparandustööde tegemisele. Nende majandite kogemused tõestavad, et sel teel on võimalik kiiresti suurendada söötade tootmist.

Näiteks Loxsa rajooni Stalini-nimelises kolhoosis, kus on organiseeritud maaparandusgrupp, teostatakse eesrindliku maaparandustehnika abil igal aastal suureulatuslikke töid maaparanduse alal, kulutades selleks kuni 200 tuh. rbl. aastas. Üksnes 1951.—1952. a. juuris Stalini-nimeline kolhoos 103 ha võsa, kaevas 32 km kraave ja teostas 171 ha ulatuses uudismaaküüdi. Uudismaadele rajatud kultuurheinamaadelt kogutakse kolhoosis kuni 60 ts kuiva heina hektarilt.

Harju rajooni „Rahva Võidu” kolhoosis lähtutakse jagamatu fondi vahendite kasutamisel esmajoones loomakasvatuse vajadustest ning suunatakse suuri kapitaalmahutuse summasid maaparandustööde läbiviimiseks. Viimase kolme aasta jooksul kuivendati ja hariti kolhoosis üles 190 ha uudismaid, kusjuures iga hektari ülesharimiseks kulutati keskmiselt tuhat rubla. Uudismaalt sai kolhoos hektarilt üle 40 tsentneri heina endise 7—8 ts asemel, 500—600-tsentnerilisi söödajuurvilja ja 150-tsentnerilisi kartulisaake. Nii tasusid maaparanduseks kulutatud kapitaalmahutuse summad end kiiresti. Ühtlasi saavutas kolhoos sel teel kulutuste vähenemise ostusöötadele, mille arvel suurenes normipäevatasu.

Toome võrdluseks kahe kolhoosi — Harju rajooni „Rahva Võidu” ja Kose rajooni Ždanovi-nimelise kolhoosi erineva

suhtumise kuni 1954. aastani söödabaasi küsimuse lahendamisse ja sellest tulenenud majanduslikud resultaadid. Harju rajooni „Rahva Võidu” kolhoos on järjekindlalt pööranud tähelepanu sellele, et rajada oma majandis tugev söödabaas, tehes selleks kapitaalkulutusi otstarbekalt ja läbimõeldult. Selle tulemusena saavutas kolhoos aastatel 1953—1954 2800—2900-liitrise piimatoodangu lehma kohta põhiliselt oma söötade baasil. Ostusöötadele kulutas kolhoos ainult 4,7—6,7% rahalistest tuludest. See võimaldas teha kokkuvõtte tootmiskuludes. Selle tulemusena aga jaotati kolhoosis ligi 50% rahalistest tuludest kolhoosnikutele normipäevadele.

Teisiti lahendas küsimuse Kose rajooni Ždanovi-nimeline kolhoos. Kuigi kolhoosis on kulutatud suuri summasid maaparandustöödele, ei andnud need tööde mittekompleksse teostamise tõttu oodatud tulemusi söödabaasi tugevdamise seisukohalt. Kolhoos kasutas seetõttu jõusöötasid mitte karja toodanguvõime tõstmiseks, vaid kore- ja mahlakäte söötade puudujäägi katmiseks. Tulemuseks oli see, et 1953. ja 1954. aastal kulutati Ždanovi-nimelises kolhoosis rahalistest sissetulekutest jõusöötade ostuks 16—21%, normipäevadele suudeti aga jaotada ainult 14—16%.

Selle asemel et kulutada suuri summasid jõusöötade ostmiseks ja paisutada suureks tootmiskulutusi, on kolhoosidel võimalik jagamatu fondi vahendite otstarbeka suunamisega maaparandustööde teostamisele luua kindel söödabaas pikaks ajaks ning ühtlasi jaotada rohkem raha normipäevadele.

Teatavasti läheb põhiline maaparandus hektari kohta maksma keskmiselt 1000—2000 rubla, kusjuures tööde teostamise tulemusena saadakse aastas hektarilt 2000—2500 süenamsaaki. Kui arvestada, et sama toiteväärtusega jõusöökoguse ostmiseks läheb samuti ligi 1500 rubla, püskultuurkarjamaadel ja -heinamaadel aga jagunevad rajamiskulud pikale kasutuseale ja kustuvad lõpuks täiesti, siis on selge, et kapitaalmahutuse summade kasutamine maaparandustööde teostamiseks annab suurt majanduslikku efekti. Eriti häid tulemusi saavutatakse siis, kui kapitaalmahutuse summasid suunatakse nende maatükkide ülesharimiseks, kus kõige väiksemate kulutustega saadakse saakide tunduv tõus ja kus sööda omahind kujuneb seega kõige madalamaks.

Nagu kapitaalmahutuste teostamise analüüsist 1951.—

1954. a. kohta selgus, pööravad Eesti NSV kolhoosid järjest rohkem tähelepanu söödabaasi tugevdamisele, suunates maaparandustööde teostamiseks iga aastaga rohkem vahendeid. Nii kasutati 1954. a. kolhoosides maaparanduseks ligi 2 korda rohkem vahendeid kui 1951. a. Kolhoosidele annab sealjuures suurt abi riik, varustades maaparandus- ja traktorijaamu võimsa tehnikaga ning võttes suure osa kuludest enda kanda.

Kuid maaparandustööd ei anna veel kõikides kolhoosides oodatud tulemusi. Vabariigis on eksploatatsiooni andmata rohkem kui pool neist maadest, mille kuivendamiseks on kulutatud miljoneid rublasid jagamatu fondi summasid. See tähendab, et suurteil maa-aladel ei anna teostatud kulutused veel majanduslikku efekti. Nagu vastavad uurimused näitavad, on kapitaalmahutuse summade kasutamisel suurimaks puuduseks tööde mittetäielik teostamine. Nii seisab tuhandeid hektareid maid selle tõttu, et ei ole lõplikult rajatud detailkuivenduskraavide võrku. Real juhtudel ei anna maaparandustööd tulemusi ka selle tõttu, et eelvoolud on korrastamata. Kõik need maaparandustööde mittetäieliku teostamise faktid toovad kolhoosidele suurt majanduslikku kahju.

Mida tähendab maaparandustööde mittetäielik teostamine, nähtub Harju rajooni Maidla külaõukogu „Bolševiku” kolhoosis tehtud maaparandustöödest, kus kraaviadrage tehti küll 35-hektarisel pindalal detailkuivenduskraave, kuid kraaviotsad jäid lahti võtmata ja tööd ei andnud seetõttu vajalikke tulemusi.

Samal ajal Harju rajooni „Kalevipoja” kolhoosis, kus maaparandustöid teostati komplekselt, oli võimalik 1953. a. suvel kuivendatud pindala (70 ha) juba septembrikuu algul kultuuride alla võtta.

Kolhoosidel tuleb jõuda selleni, et ühel objektil viiakse kõik tööd lõpuni kuni maa ülesharimiseni ja kultuuride alla võtmiseni. Ühtlasi tuleb jälgida, et põhilised maaparandustööd koondataks nendele maa-aladele, kus vähemate kulutustega oleks võimalik saada paremaid tulemusi. Tuleb senisest rohkem tähelepanu pöörata ka olemasolevate vanade kuivendussüsteemide taastamisele ja kapitaalremondile. Näiteks on reas Pärnu rajooni kolhoosides vanad kuivendussüsteemid lastud korrast ära minna. Selle tulemuseks on saakide langus ja maade soostumise oht. Positiivse näitena võib tuua Rapla rajooni „Bolševiku” kolhoosi,

kus kuivendusvõrkude hooldamisele ja õigele ekspluateerimisele pööratakse pidevat tähelepanu, kindlustades väikeste kulutustega kuivendatud maadelt püsivalt kõrgeid saake.

Kindlustades maaparandustööde organiseeritud ja läbi-mõeldud teostamise, hoolitsedes selle eest, et jagamatu fondi vahendid, mis on paigutatud maaparandusse, annaksid võimalikult kiiret efekti, saavutavad kolhoosid rahaliste sissetulekute märgatava kasvu ja tootmiskulude vähene-mise, mille tulemuseks on kolhoosnike normipäeva raha-lise tasu tunduv kasv.

EHITUSTEGEVUSE RATSIONAALNE ORGANISEERIMINE KINDLUSTAB ÜHISMAJANDI KIIRE ARENGU

Põhiline osa jagamatu fondi rahalistest vahenditest suunatakse Eesti NSV kolhoosides tootmishoonete, eriti loomakasvatushoonete ehitamiseks. Üksnes 1951.—1954. a. kasu-tati vabariigi kolhoosides üle 140 miljoni rubla jagamatu fondi summadest ehitustöödele. Rapla rajooni „Uue Elu”, Tapa rajooni „Kaardiväelase”, „Viisaastaku” jt. kolhoosides on laialdaselt ehitatud ja mehhaniseeritud loomakasvatushooneid ning teisi majapidamishooneid. Tapa rajooni „Kaardiväelase” kolhoosis, kus valdav osa jagamatu fondi summadest suunati ehitustööde teostamiseks, ehitati valmis 3 lehmalauda 240 lehmale, noorkarjalaut, sigala, 2 suurt viljaküüni, silotornid, kanala, kasvuhoone, ait, elektri-jaam, sepikoda jt. tootmishooned.

Loomakasvatuse kiire ja ratsionaalne edasiarendamine pole mõeldav endiste üksiktaludest pärinevate lautade baasil, kus kolhoosi ühiskari on laiali pillatud paljudesse koh-tadesse üle kolhoosi territooriumi. Väikestes ja ebakohas-tes ruumides on raskendatud tööprotsesside mehhaniseeri-mine ning karja õige söötmine ja hooldamine, järelikult ka karja produktiivsuse tõstmine ja toodangu omahinna alan-damine. Seoses sellega on igas kolhoosis pävakorral küsi-mus uute kaasaja nõuetele vastavate loomakasvatushoonete ehitamisest.

Kuid loomakasvatushoonete ehitamise resultaadid vaba-riigis näitavad, et hoonete ehitamine jääb maha karja arvu-lisest kasvust, kusjuures jagamatu fondi summasid kasu-tatakse sageli ebaökonoomselt. Põhiprobleemiks ehitustöök

suunatud kapitaal mahutuse summade efektiivsemal kasutamisel on ehitustööde organiseerimise küsimus.

Ehitustegevuse edusammud reas kolhoosides on näidanud, et ehitustööd on siis kõige tulemusrikkamad, kui neid teostatakse võimalikult lühema ajaga, vähendades järgmisse aastasse üleminevaid töid. Kuid mitte kõigis kolhoosides ei saada veel aru, millist kahju toob ühismajandile ehituse kasutuseleandmise viibimine. Paljudes kolhoosides on suured summad lõpetamata kapitaal mahutustes. Nii seisavad Harju rajooni „Terasé”, „Murrangu” ja „Töötava Talupoja” kolhoosides sajad tuhanded rublad lõpetamata ehitustes. Sageli seisab ehituse lõpetamine pisisasjade taga. Nii viibis Väike-Maarja rajooni „Bolševiku” kolhoosis veiselauda kasutuselevõtmine pikka aega peamiselt 50 m² akna klaasi ja 15 m³ puumaterjali puudumise tõttu. Veel halvem on olukord Rápina rajooni „Uue Elu”, Lihula rajooni „Sädeme” jt. kolhoosides, kus 1951. a. alustatud loomakasvatushoonete ehitamine on veel lõpetamata. Esineb isegi alustatud ehitustööde poolelijätmist, nagu see toimus Paide rajooni „Tee Kommunismile” kolhoosis, kus katkestati lehmalauda ehitus keskus ja asuti uue lehmalauda ehitamisele abikeskuses. Mõtlematult kasutatud jagamatu fondi vahendid ei too seega mingit tulu.

Samal ajal võib tuua näitena paljusid kolhoose, nagu Harju rajooni „Nõukogude Armeé”, Kose rajooni „Edu”, Tapa rajooni „Kaardiväelase”, „Viisnurga” ja teised kolhoosid, kus lühikese ajaga on eksploatatsiooni antud rohkesti uusi loomakasvatushooneid.

Nagu eesrindlike kolhooside kogemused näitavad, on ehituste kiire eksploatatsiooniandmise kindlustamiseks vaja vältida tööjõu ja materjalide killustamist paljude objektide vahel, mis takistab tööde ratsionaalset organiseerimist ja pidurdab ehituste valmimist. Märksa suuremat efekti annab ehitustööde selline organiseerimine, kus töid ei teostata korraga paljudel objektidel, vaid pärast tööde lõpetamist ühel objektil suunatakse olemasolevad vahendid teisele objektile, kindlustades sellega ehituste kiire eksploatatsiooniandmise.

Ehitustööde tulemused sõltuvad väga palju sellest, kuidas kolhoos on lahendanud tööjõuküsimuse. Nagu vaatlused näitavad, on ehitusbrigaadid, kuigi need on nimeliselt moodustatud paljudes kolhoosides, oma koosseisult veel väga väikesed ja juhusliku koosseisuga ega võimalda ehi-

tustööde häireteta teostamist. Sageli praktiseeritakse veel nendegi väheste kolhoosnikute äratõmbamist ehitustöödelt pakiliste tööde ajal, jättes kahe silma vahele teised tööjõu mobiliseerimise võimalused.

Nii on Harju, Rakvere jt. rajoonides enamik organiseeritud ehitusbrigaadidest 3—4-liikmelised, mis ei taga ulatuslike ehitustööde läbiviimist. Sellisel juhul toimuvad ehitustööd äärmiselt aeglaselt. See toob kahju nii kolhoosile kui ka kogu rahvamajandusele. Tapa rajooni „Kaardiväelase”, Kose rajooni Lauristini-nimeline jt. kolhoosid, kus ehitusbrigaadid on püsiva koosseisuga ja suuremaarvulised, on saavutatud hoopis paremaid tulemusi ehitustegevuses.

Nagu „Kaardiväelase” kolhoosi kogemused näitavad, on kapitaalehituste edukaks teostamiseks vaja moodustada alaline ehitusbrigaad, mille liikmete arv oleks küllalt suur (5—10 liiget). Brigaadi liikmete vahel olgu kindel tööjaotus. Ehitustööd tuleb organiseerida aasta ringi nii, et ehitusbrigaadi liikmed oleksid pidevalt seotud ehitustöödega.

Puuduseks, mis takistab ehituste kiiremat eksploatatsiooniandmist ja madaldab sellega saadavat efekti, on see, et talvekuudel valitseb paljudel objektidel ehitustegevuses seisak. Nii töötatakse ligi 80% ehitustel kulutatud normipäevadest välja maist kuni oktoobrini. Vaatamata pingelisele tööperioodile töötas Eesti NSV kolhoosides 1953. a. juuni-juulikuus ehitustöödel ligi 5 korda rohkem kolhoosnikuid kui jaanuaris-veebruaris. Ometi on just talvekuudel vaja rakendada kolhoosnikud ehitustööle — ehitusmaterjalide varumisele, ehitusdetailide valmistamisele, sisemiste viimistlustööde tegemisele jne. Sellega ei kiirene mitte ainult ehituse valmimine, vaid saavutatakse kokkuhoidu ka kulu- tustes väljastpoolt palgatud tööjõule.

Nagu uurimused näitavad, sõltub jagamatu fondi otstarbeka kasutamise küsimus suurel määral sellest, kas ehitustöö teostatakse kolhoosis oma või väljastpoolt palgatud tööjõuga. Vaatleme lähemalt, kuidas on olukord selles osas meie vabariigi kolhoosides. Tapa rajooni „Kaardiväelase”, Kiviõli rajooni „Komsomoli”, Keila rajooni „Koidula”, Paide rajooni Stalini-nimelises ja paljudes teistes kolhoosides, kus töötavad alalised ehitusbrigaadid, on saavutatud terve rea ehitusobjektide kiire eksploatatsiooniandmine. Ühtlasi on neis kolhoosides töö õige organiseerimise ja kohalike ehitusmaterjalide kasutamisega saavutatud ehituste maksu- muse tunduv alanemine, millega märksa suureneb akumu-

latsioon ehitustes ja tõuseb jagamatu fondi vahendite kasutamise efektiivsus.

Näiteks Paide rajooni Stalini-nimelises kolhoosis kasutati sigala ehitamisel peamiselt kohalikke ehitusmaterjale ning ehitustöid teostas kolhoosnikutest moodustatud ehitusbrigaad. Selle tõttu kujunesid sigala ehituskulud poole võrra odavamaks tema tegelikust väärtusest.

Samal ajal kulutatakse paljudes kolhoosides veel väga suuri summasid väljastpoolt palgatud ehitustöölistele töötasu maksmiseks, mille tulemuseks on tavaliselt ehitusmaksumuse kallinemine. Nii ületas Harju ja Rapla rajoonide kolhoosides ehitustööliste makstud töötasu tunduvalt ostetud ehitusmaterjalide väärtuse. Juhul kui ehitustöid oleks teostatud põhiliselt oma tööjõuga, oleks olnud võimalik ehitada kaks korda suuremas ulatuses tootmishooneid kui tegelikult ehitati. On selge, et jagamatu fondi rahaliste vahendite suure osa kasutamine ehitustööliste töötasu maksmiseks vähendab laialdaste ehitustööde teostamise võimalusi ja madaldab kapitaalmahutuste teostamise efektiivsust.

Kolhoosides, kus leitakse võimalusi kolhoosnikute väljaõpetamiseks ja rakendamiseks ehitustöödel, saavutatakse tunduvat kokkuhoidu ehituskuludes. Kolhoosnikute materiaalse huvitatus tõusu ehitustöö vastu kindlustavad uued ehitustööde normid ja hinded, mis näevad ette, et ehitusega tegelevate kolhoosnikute päevatasuks arvestatakse 0,5—2,5 normipäeva, sõltuvalt nende töö iseloomust ja kvalifikatsioonist. Seejuures on ehitatavate hoonete ennetähtaegsel ekspluatatsiooniantdmisel lubatud maksta ehitusbrigaadi liikmetele kolhoosi üldkoosoleku otsusel preemiat kuni 2 rubla normipäeva kohta. Kolhoosides tuleb uued ehitustööde normid ja hinded kiiresti rakendada, et tõsta kolhoosnikute huvi ehitustööde vastu.

Tähtsaks tingimuseks ehitustööde edukal teostamisel on ehitustööde mehhaniseerimine. Tapa rajooni „Kaardiväelase” kolhoosis kasutatakse suure eduga selliseid väikemehhanisme nagu plokküstukid ja mõrdisegistid. Nii kulus 124-pealise veiselauda ehitamisel mõrdisegamiseks mehhaniseeritult ainult 10 normipäeva, kuna käsitsi oleks selleks kulunud 95 normipäeva. Suureks abiks ehitustööde häireteta teostamisel oli kolhoosil oma mehhaniseeritud puidutöötlemise ja remonttöökoda, kus valmistati vajalikke ehitusdetalle, ühtlasi teostati ka seadmete ja tööriistade remonti. Ehitustööde õige organiseerimise tulemusena

saavutas „Kaardiväelase” kolhoos nimetatud veiselauda ehituskuludes 31% kokkuhoidu.

Ehitustööde mehhaniseerimisele peaksid kolhooside juhatuste kõrval senisest rohkem tähelepanu osutama ka traktorijaamad, kelle käsutuses on vastav materiaalne baas ja kvalifitseeritud kaadrid. NLKP Keskkomitee jaanuaripleenumi otsus kohustab traktorijaamu lepingulistel alustel võimaluste piires abistama kolhoose ehitustöödel metsamaterjali saagimisel, ehitusmaterjali kohaleveol ja planeerimistöödel.

Ehitustööde maksumuse alandamise tähtsaks reserviks on ka kohalike odavate ehitusmaterjalide, nagu puit, paas jt., kasutamine. Nii võimaldas puitsõrestikehituste püstitamine Rapla rajooni „Uue Elu” kolhoosis tunduvalt alandada ehituste omahinda. Kanala 350 kanalile läks maksma ainult 15 tuh. rbl., sigala 40 emisele 115 tuh. rbl. Vahendite kokkuhoidu võimaldab ka täidisega või kergseinte tüüpi seinte kasutamine ehitustel, kus seinte maksumus sama soojapidavuse juures tuleb tunduvalt odavam. Veiselautade ehitamisel on kolhoosidel soovitatav kasutada neljarealist laudatüüpi, mille ehitusmaksumus kujuneb kaherealisega võrreldes ligi 17% võrra odavamaks. Kõiki neid tegureid tuleb kolhoosidel ehitustööde teostamisel arvesse võtta.

Igas kolhoosis tuleb põhjalikult analüüsida kolhoosi ehitustegevust ja selles esinevaid puudusi ning välja töötada abinõud, et kindlustada materjalide ja tööjõu ratsionaalne kasutamine, ehituste kiire valmimine ja ehituste omahinna alanemine.

Koondades kõik vahendid esmajärgulistele objektidele, taotledes nende kiiret lõpetamist, kasutades ehitustöödel kolhoosnikutest organiseeritud ehitusbrigaadi, on võimalik tunduvalt tõsta kapitaalhituste majanduslikku efektiivsust ja kiirendada laiendatud taastootmise tempot Eesti NSV kolhoosides.

NLKP Keskkomitee oma otsustes põllumajanduse edasiarendamise abinõude kohta osutab tootmishoonete ehitamise kõrval suurt tähelepanu nende hoonete mehhaniseerimisele ja elektrifitseerimisele.

Eesti NSV Tapa rajooni „Kaardiväelase”, Tartu rajooni „Tuleviku”, Rapla rajooni „Uue Elu” ja paljudes teistes kolhoosides, kus on püstitatud rohkesti uusi loomakasvatushooneid, on saavutatud edu ka farmide mehhaniseerimise ja elektrifitseerimise alal. Sellised tööd, nagu loomade joot-

mine, lehmade lüpsmine, söötade ettevalmistamine ja söötade ning sõnniku transport, on enamikus eesrindlikes kolhoosides mehhaniseeritud, samuti kasutatakse neis kolhoosides tootmisotstarbeks laialdaselt elektrienergiat.

Üldiselt aga suunavad kolhoosid nendeks otstarveteks veel vähe vahendeid. Selle tõttu on vabariigis ainult 400 laudas sisse seatud automaatjootmine, kuna rippraudtee on sisse seatud 100 laudas. Sel ajal kui vabariigi kolhoosid kulutasid uute hoonete ehitamiseks 1954. a. 2,3 korda rohkem vahendeid kui 1951. aastal, suunasid kolhoosid tootmise mehhaniseerimiseks ja elektrifitseerimiseks ainult 40% võrra rohkem vahendeid.

Loomakasvatushoonete mehhaniseerimine kuulub selliste kapitaal mahutuste hulka, mis ei nõua suuri kulutusi, kuid annab suurt majanduslikku efekti, võimaldades tööjõu kokkuhoidu, töötingimuste paranemist karjafarmides ja toodangu tõusu. Eesrindlike kolhooside kogemused näitavad, et üksnes veevarustuse ja automaatjootmise sisseseadmine võimaldab karjalautades töö tunduvat hõlbustamist ja karja produktiivsuse tõusu. Näiteks Paide rajooni Stalini-nimelises kolhoosis võimaldas veevarustuse mehhaniseerimine karjalaudas säästa päevas 35 hobu- ja inimtöötundi. Toodangu tõus, mis kaasnes veevarustuse mehhaniseerimisega, võimaldas juba esimese aastaga katta sellega seotud kulud.

Jagamatu fondi efektiivse kasutamise huvides on vajalik, et väärtuslikud mehhanismid, mida kolhoosid hangivad jagamatu fondi rahalistest vahenditest, leiaksid kohest kasutuselevõtmist. Vastasel korral kaotavad nad seistes osa oma väärtusest, kolhoosi farmides aga tuleb endiselt teha suurt tööjõukulu nõudvaid töid käsitsi, mis on tööviljakuse tõstmisel suureks takistuseks.

Tuleb arvesse võtta ka seda, et farmide ja teiste tootmis- hoonete mehhaniseerimine annab paremaid tulemusi siis, kui seda tehakse komplekselt. Farmide kompleksne mehhaniseerimine võimaldab ratsionaalselt korraldada tööd ja luua karjale eeskujulikud hooldamis- ja söötmistingimused, millega tagatakse karja produktiivsuse süstemaatiline tõstmine.

Karjafarmide mehhaniseerimine peab kolhoosides kujunema üheks olulisemaks vahendiks, mis tagab loomakasvatuse kiire ja eduka arengu.

KOKKUHOIUREŽIIM JA TÄPNE ARVESTUS — JAGAMATU FONDI TUGEVDAMISE TÄHTSAMAI TEGUREID

Kokkuhoiurežiim on sotsialistliku majandamise meetod, mis nõuab kõigi ühiskondlike vahendite otstarbekat ja säästlikku kulutamist. Et kolhooside jagamatu fondi otstarbekast ja kokkuhoidlikust kasutamisest sõltub ühismajandi kasv ja kolhoosniku materiaalse heaolu tõus, siis on kolhoosides vaja rohkem tähelepanu pöörata jagamatu fondi materiaalsete ja rahaliste vahendite sihipärasele ja säästlikule kasutamisele. Vähe on sellest, kui kolhoosid suunavad kapitalmahutuse summad küll otsustavatesse töölõikudesse, kuid ei hoolitse tööjõu ja vahendite otstarbeka ja kokkuhoidliku kasutamise eest. Harju rajooni „Rahva Võidu”, Tapa rajooni „Kaardiväelase”, Rapla rajooni „Uue Elu” jt. kolhooside kogemused tõendavad, et kokkuhoiurežiimi tingimustes võimaldavad töömahutused ja rahalised vahendid, mis paigutatakse tootmise põhivahenditesse, kolhoosi majandusliku võimsuse kiiremat kasvu. Kokkuhoiurežiimi rakendamisega tugevneb kolhoosis võitlus jagamatu fondi summade sihipärase kasutamise eest ja süveneb võitlus ebamajanduslikkuse nähtuste vastu jagamatu fondi kasutamisel.

Jagamatu fondi otstarbeka kasutamise küsimustest oli juttu juba eelmistes peatükkides. Ehitus- ja maaparandustööde ratsionaalne organiseerimine on põhiliseks meetodiks, mille abil kolhoosid saavutavad suurt kokkuhoidu rahalises ja materiaalsetes kulutustes. Ühtlasi on kokkuhoiurežiimi eduka rakendamise tähtsaks tingimuseks jagamatu fondi sihipärane kasutamine, eriti jagamatu fondi rahaliste vahendite sihipärane kasutamine. Rahaliste vahendite sihipärase ja kokkuhoidliku kasutamise eelduseks on aga nende vahendite õigeaegne eraldamine ja sissemaksmine panka.

Teatavasti on kehtestatud kord, et kolhoosid peavad teostama oma kapitalmahutuste rahalisi kulutusi põllumajanduspanga kaudu, kusjuures vabad rahalised vahendid tuleb hoida põllumajanduspangas eriarvel. Selline kord võimaldab koguda süstemaatiliselt rahalisi vahendeid ja teostada kontrolli nende sihipärase kasutamise üle. Kolhooside huvides on teha eraldamisi rahalistest tuludest pidevalt, vastavalt tulude laekumisele, ning kasutada kõiki vahendeid põllumajanduspanga kaudu.

Kuid paljudes kolhoosides toimub jagamatu fondi rahaliste vahendite sissemaksmine põllumajanduspanga eriarvele korrapäratult. Kolhoosid teevad eraldamisi tuludest juhuslikult, mitte vastavuses tulude laekumisega. Samuti ei maksa kolhoosid sihtotstarbelisi laekumisi sisse kapitaal-mahutuste arvele. Siinjuures pole põhjuseks mitte niivõrd kolhoosi finantsolukorra ebastabiilsus, kuivõrd organiseerimatus.

Nii oli Harju rajooni Sommerlingi-nimelisel kolhoosil seisuga 1. sept. 1954. a. 35 tuh. rbl. jagamatu fondi võlgnevust. Kuigi kolhoosil oli vabu rahalisi vahendeid jooksva arvel, ei hoolitsenud ta võlgnevuse likvideerimise eest. Realjuhtudel on võlgnevuse põhjuseks raamatupidamise mahajäävus, mille tõttu puudub ülevaade rahaliste tulude olukorrast. Nii kannavad Harju rajooni Mitsurini-nimeline, „Muuga” jt. kolhoosid raamatupidamisdokumente läbi rohkem kui kuuajalise hilinemisega, mistõttu neis kolhoosides puudub ülevaade rahalistest tuludest ja sissemaksmisele kuuluvatest vahenditest.

Jagamatu fondi võlgnevuse põhjuseks paljudes kolhoosides on asjaolu, et sissemaksmisele kuuluvaid vahendeid kasutatakse muudeks otstarveteks. Nii kasutatakse paljudes kolhoosides jagamatu fondi vahendeid tootmisvajadusteks, kusjuures ülekulu tõttu tootmiskuludes on raskusi sihipäratult kasutatud summade taastamisega.

Kõigi nende väärnähtuste põhjuseks on enamikul juhtudel kolhoosi juhatuse väär arusaamine rahaliste vahendite, eeskätt jagamatu fondi summade õige kasutamise tähtsusest. Kuivõrd suurt kahju toob see kapitaal-mahutuste teostamisele, nähtub sellest, et keskmiselt 15—20% laekumisele kuuluvatest jagamatu fondi vahenditest praktiliselt ei võta selle tõttu osa kapitaal-mahutuste finantseerimisest. Kahtlemata pidurdab see tunduvalt kapitaaltööde normaalset käiku.

Siinjuures tuleb märkida, et realjuhtudel soodustavad jagamatu fondi vahendite mittesihipärasest kasutamist ka vead tulude-kulude eelarve koostamisel ja selle täitmisel. On päris sagedaseks nähtuseks, et rahalised tulud ja kulud planeeritakse ebareaalselt kõrged. Selle tulemusena ei suudeta täita eelarveliste tulude laekumise plaani, kulutuste piiramist seoses tulude väiksema ulatusega aga ei teostata. Samuti ei võidelda veel kõigis kolhoosides küllaldaselt tulude plaani täitmise eest, küll aga tehakse tootmiskulutusi

ilma mingisuguse kontrollita. Näiteks Kose rajooni Ždanovi-nimelises kolhoosis täideti 1954. a. tulude laekumise plaan ainult 66% ulatuses, tootmiskulutusi aga tehti 88% ulatuses tootmiskulude plaanist. Kui tehtavad tootmiskulutused ei kindlusta tootmise progresseeruvat kasvu, siis jäävad rahalised tulud madalale tasemele, tootmiskulutuste erikaal rahalistes kulutustes aga tõuseb, mille tulemusena ei suudeta teha eraldamisi jagamatusse fondi ja normipäevadele jaotamiseks ettenähtud ulatuses. Võrdluseks olgu toodud, et Harju rajooni „Rahva Võidu” kolhoosis saavutati eelarves ettenähtud tuludeplaani ületamine 25% võrra, kulud aga suurenesid kokkuhoiurežiimi rakendamise tulemusena ainult 5% võrra. Selle tulemusena oli „Rahva Võidu” kolhoosis võimalik eraldada jagamatusse fondi 1954. aastal üle 400 tuhande rubla.

Praktika näitab, et neis kolhoosides, kus jälgitakse kapitaalimahutuse summade õiget ülekandmist ning koondamist põllumajanduspanga eriarvele, luuakse tagatis nende vahendite sihipäraseks ja säästlikuks kulutamiseks. Näiteks Rapla rajooni eesrindlikes kolhoosides, „Uue Elu” ja „Tee Kommunismile” kolhoosis, tehakse eraldamisi rahalistest tuludest pidevalt, millega kindlustatakse kapitaalimahutuste häireteta teostamine. Neis kolhoosides ollakse teadlikud, et jagamatu fondi rahalisi vahendeid, mis on sisse makstud põllumajanduspanka ja mida antud perioodil kapitaalimahutusteks ei kasutata, võib ajutise laenu korras kasutada tootmisvajadusteks. See tähendab, et kolhoosidel pole mingit vajadust viivitada jagamatu fondi vahendite põllumajanduspanka sissemaksmisel ja sel arvel koguda ajutisi reserve.

Teatavasti määratakse tulude-kulude eelarve kinnitamisega kindlaks ka kapitaalimahutuste ulatus üksikute artiklite kaupa, näiteks töötasu uute hoonete ja ehituste püstitamiseks, summad produktiivloomade ostuks, töötasud palgatud tööjõule, kulud maaparandusele jne. Kuid tihti teevad kolhoosid ilma eelneva üldkoosoleku otsuseta kulutusi üle eelarves ettenähtud summa. Nii esines 1954. a. kapitaalimahutuste üksikutes artiklites ülekulu Harju rajooni „Viimsi”, Mitšurini-nimelise, „Oktoobri Võidu” jt. kolhoosides, millega rikuti artelli põhikirja ja asetati ohtu teiste kapitaaltööde finantseerimine.

Jagamatu fondi rahaliste vahendite väärkasutamine tekitab kolhoosi ühismajandile suurt kahju, soodustades ebamajanduslikke kulutusi ja raiskamist.

Nagu juba eespool märgitud, ei ole vaja hoolitseda mitte üksnes jagamatu fondi rahaliste vahendite sihipärase ja kokkuhoidliku kasutamise eest, vaid ranget arvestust ja kokkuhoiurežiimi tuleb rakendada ka kapitaaltööl kasutatavate materjalide hoidmisel. Kolhoosides esineb sageli ehitusmaterjalide kasutamist kapitaaltöödega mitteseotud tööloikudes, mis ei põhjusta mitte ainult ehitusmaksumuse kallinemist, vaid tähendab sisuliselt jagamatu fondi vahendite mittesihipärasest kasutamist. Nii kulutati Harju rajooni „Oktoobri Võidu” kolhoosis 1954. a. kapitaalremondi materjale 8,4 tuh. rbl. ulatuses jooksvaks remondiks.

Kapitaalmahutusteks määratud vahendite kaldumine teistesse tööloikudesse oli tingitud ehitusmaterjalide arvestuse puudulikkusest kolhoosis. Ehitusmaterjalide täpse ja õigeaegse arvestuse puudumine ei võimalda paljudes kolhoosides ülevaadet olemasolevate varade ja kulutatud materjalide kohta. Nii ei ole ehitusmaterjalide puuduliku arvestuse tõttu Harju rajooni Mitšurini-nimelises, „Viisnurga” jt. kolhoosides kindlustatud jagamatu fondi vahendite sihipärane ja ökonoomne kasutamine. Samaaegselt võimaldab kapitaalkulutuste täpne ja õigeaegne arvestus Harju rajooni „Rahva Võidu” ja teistes kolhoosides vältida mittesihipäraseid ja ebamajanduslikke kulutusi, mis omakorda tugevdab jagamatut fondi.

Kapitaalmahutuse summade otstarbeka ja kokkuhoidliku kasutamise kõrval on jagamatu fondi tugevdamise seisukohalt suur tähtsus loomade õigelt hooldamisel, nende hukkumise ja põhjuseeta väljalangemise vältimisel. Nagu juba eespool märgitud, arvestatakse jagamatu fondi suurendamiseks loomade sünnist ja juurdekasvust ning mesilasperede sülemlemisest saadud uute mesilasperede maksumus. Jagamatu fondi vähenemine aga toimub riiklike normikohustuste katteks ja naturaaltasuks antud ning müüdud ja tapetud loomade maksumuse, sealhulgas ka hukkunud loomade inventaarse maksumuse võrra. Seega, mida eeskujulikumalt on töö organiseeritud loomakasvatustes, mida paremini hoolitsetakse loomade juurdesünni ja juurdekasvu eest, seda kiiremini suureneb ka jagamatu fond.

Kolhoosides, kus esineb loomade hukkumisi, toob see endaga paratamatult kaasa jagamatu fondi vähenemise. Nii hukkus Harju rajooni „Nõukogude Põllumehe” kolhoosis 1954. a. 36 tuh. rbl. väärtuses kariloomi. Paljudes kolhoosides toimub ühisloomakasvatuse nõrga arendamise tõttu

jagamatu fondi vähenemine, sest karja realiseerimine toimub kiiremas tempos kui karja juurdesünd ja juurdekasv.

Eesrindlikud kolhoosid saavutavad loomakasvatuse intensiivse arendamise ja loomade oskusliku hooldamise tulemusena jagamatu fondi tunduva kasvu. Nii kujunes Harju rajooni „Viimsi” kolhoosis loomade sünni ja juurdekasvu maksumus 1954. a. tunduvalt kõrgemaks kui realiseeritud ja äraantud loomade inventarimaksumus, võimaldades jagamatu fondi suurendamist 28,4 tuh. rbl. võrra.

Igakülgse tähelepanu omistamine loomakasvatuse arendamisele, loomade arvu suurendamisele ja nende eluskaalu tõstmisele on seega jagamatu fondi tugevdamise tähtsaks tingimuseks.

Selle kõrval on suur tähtsus ka teiste põhivahendite heaperemehelikul hooldamisel ning õigel kasutamisel. Säästlik suhtumine inventarisse, transpordivahenditesse, seadmetesse ja tootmishoonetesse toob endaga kaasa põhivahendite kasutusea tunduva pikenemise. Siia kuulub ka põhivahendi valmimisel teostatav hoolitsus ja kontroll tema kvaliteedi üle. Eesrindlike kolhooside juhatused suhtuvad väga tähelepanelikult tootmishoonete ehituse kvaliteeti ja nõuavad ehitusbrigaadidelt heakvaliteedilist tööd, mille tulemusena vähenevad rahalised kulutused kapitaalremondiks ja jooksvaks remondiks. Neis kolhoosides aga, kus salitakse mittekvaliteetset ehitustööd, lüheneb hoonete kasutusiga, mis toob suurt kahju kolhooside majandusele. Näiteks Harju rajooni „Tõusva Tähe” kolhoosi uus laut vajab mittekvaliteetse töö tõttu juba kolmandal aastal kapitaalremonti. Sama rajooni „Viisnurga” kolhoosis on sigala alles lõpetamata, kuid vajab juba remonti.

Esineb ka juhtumeid, kus kolhoosides ei teostata õigeaegselt ja kõrgekvaliteediliselt kapitaalremonti, mis toob endaga kaasa põhivahendite laostumise. Teiselt poolt tuleb rohkem hoolitseda tootmiskulude arvel tehtava jooksva remondi korrapärase teostamise eest, sest sellega hoitakse kokku suuri kapitaalremondi summasid, mille tulemusena omakorda on võimalik suunata rohkem jagamatu fondi vahendeid uuteks kapitaalvahetusteks.

Tähtsaks tingimuseks jagamatu fondi õigel ja säästlikul kasutamisel on isikliku vastutamatuse likvideerimine tootmise põhivahendite hoidmisel ja kasutamisel. Et tugevdada kolhoosnikute vastutust ühiskondliku vara, töö- ja produktiivloomade, põllumajandusliku inventari jt. põhivahendite

säilimise eest, tuleb nad kinnistada brigaadidele, brigaadisiseselt aga üksikutele kolhoosnikutele. Isikliku vastutamatuse likvideerimine on ühtlasi esimeseks sammuks põhivahendite kasutusea pikendamisel. Nii võimaldab vastutuse sisseseadmine põllutööriistade osas tõsta nende kasutusiga mitu korda.

Harju rajooni „Rahva Võidu”, Rapla rajooni „Uue Elu” ja teistes eesrindlikes kolhoosides täidetakse täpselt üldkoosoleku otsuseid jagamatu fondi moodustamise ja kasutamise korra kohta ning osutatakse pidevat tähelepanu jagamatu fondi rahaliste vahendite ja ehitusmaterjalide sihipärasele ja kokkuhoidlikule kasutamisele, põhivahendite heaperemehelikule hoidmisele ja kasutamisele. Selle tulemusena saavutatakse neis kolhoosides toodangu järjekindel tõus tootmise põhivahendite iga rubla kohta, mis on jagamatu fondi otstarbeka kasutamise parimaks tõendiks.

Jagamatu fondi tugevdamisel etendab tähtsat osa jagamatu fondi õige arvestus. Arvestuse ja aruandluse lihtsustamiseks ja täpsustamiseks kolhoosides on alates 1954. aastast kehtestatud rida muudatusi. Ka jagamatu fondi arvestus on muutunud tunduvalt lihtsamaks. Paljude allkontode asemel on nüüd kasutusel ainult kaks — „Jagamatu fondi suurenemine” ja „Jagamatu fondi vähenemine”. Jagamatu fondi täpne ja õigeaegne arvestus on selleks tingimuseks, mis võimaldab vahendite otstarbekat kasutamist ja soodustab jagamatu fondi kiiret kasvu.

Tähtsaks küsimuseks jagamatu fondi arvestamisel on tootmise põhivahendite — valminud uusehituste, ostetud inventari, loomade jne. õige hindamine ja arvelevõtmine. Nii tuleb ostetud vara arvele võtta ostuhinnaga, millele on juurde lisatud ostuga seoses olevad kulud (veokulud jne.). Selle hinnaga jääb ostetud vara arvele kuni tema väljalangemiseni. Uusehitused tuleb hinnata ja arvele võtta uusehituse hinnaga, kusjuures jagamatu fond suureneb tegelikult uusehituse hinna ja ehituse tegelike kulude vahe võrra.

Näiteks Paide rajooni Stalini-nimeline kolhoos ehitas sigala 300 seale. Tegelikud kulutused olid järgmised:

ostetud ehitusmaterjali eest tasutud	rbl. 103 400.—
varutud ehitusmaterjali kohapeal	„ 20 000.—
kulutatud ehitusele normipäevi	„ 7 528.—

Kokku oli rahalisi kulutusi sigala ehitusel 123 400 rbl.

Sigala hinnati ja võeti arvele 250 000 rublaga. Järelikult toimus jagamatu fondi suurenemine 250 000 rbl. võrra,

väheneb 123 400 rbl. võrra. Tegelik jagamatu fondi juurdekasv ehitustööde omahinna alandamise tulemusena moodustab seega 126 600 rbl. Samasugune arvestus toimub ka siis, kui kolhoos oma jõududega valmistab inventari jt. põhivahendeid.

Mitte kõigis kolhoosides ei väljenda arvestus õigesti jagamatu fondi seisundit. Eriti vanade ehituste rekonstrueerimise ja laiendamise osas esineb arvestuses vigu. Rekonstrueerimisele vaadatakse kui kapitaalremondile ja kõik kulud kantakse jagamatu fondi arvelt maha, jättes muutmata konto „Tootmise põhivahendid”. Tegelikult aga toimub muutus selle hoone esialgses väärtuses. Kui hobusetall inventarimaksumusega 10 000 rbl. mahutas 20 hobust, pärast laiendamist aga mahutab 40 hobust, kusjuures hoone uueks väärtuseks hinnatakse 24 000 rbl., siis toimub juurdekasv tootmise põhivahendites ning samaaegselt toimuvad ka muudatused jagamatu fondi kontodes.

Rohkem tuleb tähelepanu pöörata ka kapitaalremondi õigele arvestusele. Kulutused kapitaalremondiks arvatakse maha jagamatu fondi rahalistest vahenditest, nende kulutuste võrra jagamatu fond tegelikult väheneb.

Jagamatu fondi õige arvestuse seisukohalt on suure tähtsusega loomakasvatuse resultaatide täpne arvestus. Majandis kasvatatud kari tuleb hinnata ja arvele võtta riiklikes varumishindades eluskaalu alusel. Noorloomade juurdehindlust eluskaalu juurdekasvu alusel tuleb teostada nii inventeerimisel, üleviimisel vanematesse gruppidesse kui ka tema realiseerimisel. Kuid paljudes kolhoosides ei peeta kinni kariloomade õige arvestuse korrast ning noorloomad säilitavad sünnimaksumuse kuni üleviimiseni põhikarja. Suuri puudusi esines Eesti NSV kolhoosides ka ühistatud loomade väärtuse hindamisel.

Kõik need puudused jagamatu fondi üksikute koostisosade arvestuse alal kahjustavad jagamatu fondi ja moonutavad tema tegelikku suurust. Selleks et jagamatu fond peegeldaks õigesti kolhoosi ühismajandi võimsust, tema tegelikku ulatust, tuleb kolhooside juhatustel rohkem rõhku panna jagamatu fondi õigele arvestusele. Jagamatu fondi õige arvestus ning kokkuhoiurežiim jagamatu fondi kasutamisel on tähtsad tegurid, mis peavad soodustama kolhoosi ühiskondlike fondide kasvu ja kolhoosi ning kolhoosnikute naturaali- ning rahaliste tulude edasist kiiret tõusu sellel alusel.

KOKKUVÖTE

Vabariigi põllumajanduse ette on seatud ülesanne saavutada lähematel aastatel loomakasvatuse järsk tõus. Selleks et suurendada loomade arvu ja tõsta nende produktiivsust, on vaja luua mitmekülgne ja tugev söödabaas, ehitada hulgaliselt uusi loomakasvatushooneid ning mehhaniseerida rohkesti jõukulu nõudvad tööd farmides.

Tootmise järsu tõusu kindlustamisel etendavad traktori-jaamade kõrval tähtsat osa kolhooside omavahendid. Mida paremini on kolhoos varustatud tootmise põhivahenditega ja mida täiuslikumad need on, seda rohkem on kolhoosil võimalusi toodanguhulga suurendamiseks pindalaühiku kohta.

Valdava osa tootmise põhivahendeist hõlmab kolhoosis jagamatu fond. Iga kolhoosi tähtsaks ülesandeks on hoolitseda jagamatu fondi suurendamise ja tema otstarbeka kasutamise eest, sest sellest sõltub tööviljakuse tase ja naturaaling rahaliste tulude ulatus kolhoosis. Ning vastupidi — suuremate rahaliste sissetulekute puhul on kolhoosil rohkem võimalusi ühismajandi tootmisbaasi tugevdamiseks ja jagamatu fondi kindlustamiseks. Seetõttu tuleb kolhooside juhatustel kasutada kõiki sisemisi reserve tulude-kulude eelarves ettenähtud tulude saamiseks, et normipäevatasu tõstmise kõrval eraldada järjest rohkem summasid rahalistest tuludest ka jagamatu fondi täiendamiseks.

Kolhooside tootmise intensiivistamisel etendab tähtsat osa jagamatu fondi rahaliste vahendite plaanipärane ja otstarbekohane kasutamine. Eesti NSV kolhoosides tuleb kapitaalmahutuse summasid kasutada põhiliste tootmis-ülesannete lahendamiseks — loomakasvatushoonete ja silohoidlate ehitamiseks, samuti söödabaasi tugevdamiseks. Loomakasvatuse vajadused, eriti karja produktiivsuse tõstmise vajadused, tingivad madalasaagiliste looduslike rohumade muutmist kõrgesaagilisteks kultuurrohumaadeks. Seetõttu tuleb jagamatu fondi summasid kolhoosides kasutada maaparandustööde teostamiseks. Teostades maaparandustöid läbimõeldult ja komplekselt, saavutavad kolhoosid suurt majanduslikku efekti.

Loomakasvatuse intensiivne edasiarendamine saab toimuda ainult ajakohaste mehhaniseeritud loomakasvatushoonete baasil. Seetõttu on kolhoosidel vaja hoolitseda jagamatu fondi summade otstarbeka suunamise eest loomakas-

vatushoonete ehitamiseks ja nende mehhaniseerimiseks. Ehitustööde ratsionaalse teostamise põhinõueteks on ehituste kiire lõpetamine ja eksploatatsiooniandmine. Ühtlasi on jagamatu fondi tugevdamise tähtsaks tingimuseks ehituste omahinna alandamine, milleks kolhoosidel on suuri reserve kulutuste kokkuhoiu näol väljastpoolt palgatud tööjõule, samuti kohalike ehitusmaterjalide laialdase kasutamise, ehitustööde mehhaniseerimise jt. abinõude rakendamise teel. Kuna kapitaal mahutustes kokkuhoitud summade arvel jagamatu fond suureneb, siis tuleb kokkuhoiurežiimile jagamatu fondi vahendite kasutamisel senisest rohkem tähelepanu pöörata. Selleks et kindlustada kapitaal mahutuse summade sihipärane ja otstarbekas kasutamine, on kõigi kolhooside juhatustel vaja kinni pidada põllumajandusliku artelli põhikirjast, täpselt täita üldkoosoleku otsuseid jagamatu fondi moodustamise, säilitamise ja kasutamise korra kohta. Tuleb hoiduda jagamatu fondi võlgnevuse tekkimisest, sest see tähendab sisuliselt omavahendite eemal tõmbamist kapitaaltöödest, mis pidurdab ühismajandi arendamise tempot. Samuti tuleb vältida jagamatu fondi summade kasutamist jooksvateks kulutusteks.

Kuivõrd jagamatu fondi tugevdamine ja otstarbekas kasutamine saab toimuda ainult täpse ja õigeaegse arvestuse tingimustes, siis on kolhoosides vaja rohkem tähelepanu osutada rahaliste vahendite ning materjalide õigele arvestusele. Eeskujulik arvestus võimaldab kolhoosi juhatusel välja selgitada puudusi finantsmajanduses ning kasutusele võtta täiendavaid reserve rahaliste tulude ning jagamatu fondi suurendamiseks, samuti kulutuste otstarbekaks ning kokkuhoidlikuks teostamiseks.

Rakendades kõik abinõud jagamatu fondi tugevdamiseks ja otstarbekaks kasutamiseks, tagavad kolhoosid toodangu hulga suurenemise pindalaühiku kohta ning tööjõu ja summade kulu vähenemise toodanguühiku kohta. Selle tulemuseks on aga kolhooside naturaalsed ja rahaliste tulude kiire kasv, kolhoosnikute materiaalse heaolu ja kultuurilise taseme tõus.

SISUKORD

Eessõna	3
Jagamatu fond ja selle moodustamise allikad kolhoosis	6
Jagamatu fondi rahaliste vahendite suurendamise teid kolhoosides	12
Kapitaalmahutuste teostamisest kolhoosides	17
Kapitaalmahutuse summasid tuleb suunata söödabaasi tugevdamisele	23
Ehitustegevuse ratsionaalne organiseerimine kindlustab ühismajandi kiire arengu	27
Kokkuhoiurežiim ja täpne arvestus — jagamatu fondi tugevdamise tähtsamaid tegureid	33
Kokkuvõte	39

Эленурм, Хельги Акселевна
НЕДЕЛИМЫЙ ФОНД
КОЛХОЗА И ЕГО ИСПОЛЬЗОВАНИЕ

На эстонском языке
Эстонское Государственное Издательство
Таллин, Пярну маантеэ 10

*

Toimetaja E. Vint
Tehniline toimetaja H. Kohu
Korrektorid E. Männik ja S. Ridala

Ladumisele antud 1. VIII 1955. Trükkimisele antud
2. IX. 1955. Paber 54×84, 1/16. Trükipoognaid 2,75.
Formaadile 60×92 kohaldatud trükipoognaid 2,25. Arvu-
tuspoognaid 2,34. Trüklarv 3300. MB-16154. Tell-
mise nr. 2197. Hans Heidemanni nimeline trükkoda,
Tartu, Vallikraavi tn. 4.

Hind rubl. 1.20

Rbl. 1.20

1141
A-17346
204

TÜ RAAMATUKOGU

1 0300 00481972 0